

Ruska intervencija u Sirijskom građanskom ratu

Zovko, Mara

Professional thesis / Završni specijalistički

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:072498>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-29**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET POLITIČKIH ZNANOSTI
Poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij
Vanjska politika i diplomacija

RUSKA INTERVENCIJA
U SIRIJSKOM GRAĐANSKOM RATU

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Studentica: Mara Zovko

Mentor: doc. dr. sc. Boško Picula

Listopad 2020.

Sažetak

Ruska intervencija u Sirijskom građanskom ratu

Mirne pobune protiv sirijskog predsjednika koje su započele 2011. s vremenom su prerasle u oružani sukob, a zatim i u građanski rat koji do dana današnjeg ne jenjava. Vrlo brzo je privukao i brojne regionalne, ali i međunarodne aktere. Iako se na početku činilo kako će sirijski predsjednik vrlo brzo morati napustiti svoju funkciju, to se nije dogodilo. Zahvaljujući ruskoj vojnoj intervenciji 2015. vratio je kontrolu nad većinom sirijskog teritorija te na taj način osigurao svoju daljnju vlast. Cilj ovoga rada jest prikazati rusku intervenciju u Sirijskom građanskom ratu kao dio nove ruske vanjske politike, odnosno novoga ruskog intervencionizma. Politika koja je započeta intervencijom u Gruziji, a zatim nastavljena u Ukrajini činom aneksije Krima, svoj nastavak dobiva upravo na teritoriju Sirije. Kako ćemo vidjeti kroz rad upravo se ova politika pokazala ključnom za vraćanje Rusiji statusa globalne sile.

Ključne riječi: *Rusija, Sirijski građanski rat, intervencija, vanjska politika*

Summary

Russian intervention in the Syrian Civil War

Peaceful uprisings against the Syrian president that began in 2011., over the time escalated into an armed conflict, and then into a civil war that has not abated to this day. It quickly attracted numerous regional and international actors. Although at first it seemed that the Syrian president would have to leave his function very soon, this did not happen. Thanks to Russian military intervention in 2015, he regained majority control over Syrian territory and thus secured his further rule. The aim of this paper was to present Russian intervention in the Syrian civil war as a part of a new Russian foreign policy, the policy of interventionism. The policy, which began with the intervention in Georgia, and then continued in Ukraine and the act of annexation of Crimea, gets its continuation on the territory of Syria. As we will see further, it is precisely this policy that has proved crucial for restoring Russia's global power status.

Keywords: *Russia, Syrian Civil War, intervention, foreign policy*

Sadržaj

1. UVOD	1
2. TEORIJSKO – METODOLOŠKI OKVIR RADA.....	2
2.1. Doktrina realizma	2
2.2. Pojam strane vojne intervencije	4
2.3. Studija slučaja	5
3. NOVI RUSKI INTERVENCIONIZAM	5
3.1. Dolazak Vladimira Putina na vlast	5
3.2. Nova ruska vanjska politika - novi ruski intervencionizam	7
3.3. Ruska intervencija u Gruziji.....	8
3.3.1. Južna Osetija	9
3.3.2. Abhazija	10
3.3.3. Odnos Južne Osetije i Abhazije s Rusijom	11
3.4. Rusko - ukrajinski sukob.....	12
3.4.1. Euromajdan	12
3.4.2. Odvajanje Krima	13
3.4.3. Pobune u Donjecku i Lugansku	14
3.4.4. Sankcije prema Rusiji	15
4. SIRIJSKI GRAĐANSKI RAT U KONTEKSTU ARAPSKOG PROLJEĆA	16
4.1. Arapsko proljeće	16
4.2. Revolucija u Tunisu – „Revolucija jasmina“	17
4.4. Libijski građanski rat.....	20
4.5. Sirijski građanski rat	22
4.5.1. Početak pobuna u Siriji.....	23
4.5.2. Uključivanje novih aktera u sukob	25
4.5.3. Regionalni i međunarodni akteri	27
4.5.4. Prvi izbori u Siriji	32
5. RUSKA VOJNA INTERVENCIJA U SIRIJI 2015.	33
5.1. Povijest odnosa Rusije i Sirije.....	33
5.2. Odnosi između Rusije i Sirije između 2011. i 2015.	34
5.3. Početak ruske vojne intervencije 2015.....	35
5.4. Američka vojna intervencija	38
5.5. Aktualna ratna zbivanja	41
6. POLITIČKE I VOJNE POSLJEDICE RUSKE INTERVENCIJE U SIRIJI.....	43

6.1. Ruska vojna potpora	43
6.2. Rusko oružje u Siriji.....	45
6.3. Političke posljedice sukoba – promjena odnosa snaga u regiji.....	46
7. SIRIJSKI GRAĐANSKI RAT: POBJEDA VLASTI ILI ZAMRZNUTI MEĐUNARODNI KONFLIKT?	48
7.1. Učvršćivanje položaja Bašara al-Asada.....	48
7.2. Treća razina rata – međunarodna razina.....	50
8. ZAKLJUČAK	51
9. LITERATURA	53

1. UVOD

Sirijski građanski rat koji je započeo u ožujku 2011.g. sukob je koji je svojim trajanjem do danas, brojem žrtava koje se procjenjuju na više od pola milijuna te heterogenošću unutarnjih i vanjskih aktera najteži nasilni sukob započet u 21. stoljeću. Nešto što je počelo kao dječja igra, a nastavljeno kao narodni ustanak protiv autokratske vladavine predsjednika Bašara al-Asada ubrzo se pretvorio u krvavi međunarodni sukob u kojem je narod Sirije najviše stradao, a najmanje ga se pitalo. Iako se činilo da će sukob, koji je nastao iz pobuna potaknutih Arapskim proljećem, imati jednaki scenarij kao i u nekim drugim državama zahvaćenim pobunama, a to je svrgavanje dugogodišnjega autoritarnog sustava, u Siriji se to ipak nije dogodilo. Naime u rujnu 2015. sirijski dugogodišnji saveznik Rusija, započinje s vojnom intervencijom koja je uvelike utjecala na novu perspektivu ishoda. Koristeći blokadu međunarodne zajednice glede zajedničke vanjske intervencije u Siriji, kao što je to primjerice bio slučaj u Libiji, Rusija se odlučila za intervenciju kojom je prvenstveno željela vratiti svoj međunarodni utjecaj, a uz to i spriječiti da vlast u Siriji bude zamijenjena drugom koja ne bi s Rusijom surađivala kao trenutačna.

Naime, nakon raspada SSSR-a, nastupio je kolaps ruske države na međunarodnom planu koji je trajao sve do dolaska Vladimira Putina na mjesto predsjednika. U želji da Rusija ponovno postane svjetska velesila, Putin mijenja rusku vanjsku politiku i započinje s politikom intervencionizma. Prva intervencija je bila na području Gruzije, a za njom je slijedila Ukrajina i aneksija Krima. Činom aneksije Rusija je izolirana iz međunarodne zajednice, poglavito Zapada, te je djelomično poništila svoj uspjeh koji je na vanjskom planu izgradila u četrnaest godina Putinove vladavine. I u tom trenutku Putin se odlučuje za potez kojim ne samo da će ojačati ruski globalni utjecaj već vinuti Rusiju među najvažnije globalne igrače bez kojega je danas nemoguće voditi međunarodnu politiku.

Pod krinkom uništenja terorističke Islamske države Iraka i Levanta (ISIL), u rujnu 2015. Rusija započinje intervenciju u Siriji i u vrlo kratkom razdoblju bilježi uspjehe puno značajnije od onih postignutih od strane zapadnih saveznika. Uz pomoć svojih saveznika, Irana, Hezbolaha te vojske predsjednika Bašara al-Asada, stavlja pod svoju kontrolu veliki dio teritorija Sirije. Uspješnost intervencije možda najbolje

pokazuje podatak prema kojem je 2015. Bašar al-Asad kontrolirao manje od 10% sirijskog teritorija dok je danas taj postotak povećan čak na 70%. Upravo ovaj uspjeh je pretvorio Putina u najvažnijeg sugovornika po pitanju Sirije, ali i Bliskog istoka.

U ovom ću radu detektirati okolnosti i posljedice tog ključnog događaja koji je promijenio situaciju u Siriji. Raščlanit ću razloge ruskog angažmana, koji je s jedne strane isplaniran u cilju ruske aktualne vanjske politike, a s druge strane pokazuje kako umješnost i uspješnost u nekom bliskoistočnom sukobu, u kojem sudjeluju i neke od najvećih svjetskih sila, može uvelike pripomoći državnom etabliranju na svjetskoj ljestvici. Ovaj rad kao studija slučaja analizira unutarnji, regionalni i međunarodni kontekst Sirijskoga građanskog rata te okolnosti, tijek kao i političke i sigurnosne ishode ruske vojne intervencije.

2. TEORIJSKO – METODOLOŠKI OKVIR RADA

2.1. Doktrina realizma

Doktrina kojom bi se najbolje mogao objasniti novi ruski intervencionizam je doktrina realizma. „Realizam je najstarija i najutjecajnija teorija, ili kako bi se također moglo reći: smjer u okviru studija međunarodnih odnosa. Bez obzira na promjene koje su uslijedile nakon njena prvog pojavljivanja, ta je teorija opstala jer je više od svih drugih isticala važnost države“ (Jović 2013:15). Pojedini autori čak navode kako bi „znanost o međunarodnim odnosima, bez oslonca u realizmu, bila potpuno neobjašnjiva i nerazumljiva“ (Wohlforth, 2008:131). Teorijsku baštinu realizma međunarodnih odnosa nalazimo još u djelima Tukidida, Nicolle Machiavellija i Thomasa Hobbesa koji upravo nacionalnu državu priznaju kao najvišu moralnu vrijednost, a ne međunarodni sustav kao takav. Moć se javlja kao jedino nepromjenjivo načelo s kojim ravnaju svi odnosi među narodima, neovisno o vremenu i prostoru. Svi odbacuju mogućnost univerzalnog moralnog načela kojem bi društvo trebalo težiti budući da pojedince pokreću sebični interesi koji ih neminovno vode u sukob s drugima. Tako Tukidid u svome djelu Povijest Peloponeskoga rata govori kako ljude pokreću strah, želja za čašću i vlastiti interes, te da „oduvijek vrijedi zakon da jači slabijeg kvači“ (Tukidid, 2009:55-56). Machiavelli je prvi mislilac politike. Za njega L. Strauss kaže “da je počeo označavati jednu vrstu politike koja se za postizanje vlastitih ciljeva – a cilj joj je povećanje moći vlastite zemlje ili domovine – služi svim sredstvima” (Strauss, 2006:207). Realizam se oslanjanjem na tradiciju

Hobbesa uglavnom vezao za koncepte kao što je "prirodno stanje" kako bi se potvrdilo stanje anarhije u međunarodnim odnosima. Hobbesov empirizam u pristupu podrazumijeva matematičko i geometrijsko razumijevanje odnosa (Hobbes, 2008:27-33). Konačno, Hobbesovo pesimistično viđenje permanentnosti međudržavnih sukoba kao posljedice ljudske urođene pokvarenosti, pri čemu stanje u kojem se nalaze pojedinci prije društvenog ugovora naziva „prirodnim stanjem“ u kojem vlada „rat svih protiv sviju“ i koje realisti pojmovno određuju kao „anarhiju“, čini teorijski temelj klasičnog realizma. „Bez više strukture moći i autoriteta, tj. vlade, koja bi omogućavala zaštitu, kaže se da su države strukturalno nesigurne – njihovo postojanje je prožeto rizikom. Svaka se mora pobrinuti sama za vlastitu zaštitu. Ovo činu vojnu sposobnost da se suočava s mogućim napadima najbitnijom vrstom moći. Stoga su države prirodni konkurenti za relativnom vojnom moći, i shodno tome konkurenti za stvarima od kojih se sastoji vojna moć – bogatstvo, prirodni resursi, strateški vrijedne pozicije, tehnologija, populacija. Konkurencija je dodatno pogoršana zbog relativne prirode vojne moći i oskudnosti njenih komponenti. Nikada ne može biti dovoljno moći ili njezinih komponenti kako bi se zadovoljile sve države; svaka gotovo uvijek žudi za više“ (Morgan u: Collins (ur.) 2010:34).

„Država, njeno ponašanje, njeni interesi i njena uloga – za realiste ostaju središnje polje interesa svakog studija međunarodne politike“ (Jović 2013:15). Upravo kao glavni cilj svake države se ističe njezino održanje, opstanak, čime država ispunjava svoju „obvezu“ prema građanima kojima na taj način omogućava stabilnost i mir, ali i svoju „obvezu“ prema sveukupnom svjetskom miru jer su raspad država i njihova slabost glavni izvori nestabilnosti u međunarodnim okvirima. Održavanje svjetskog mira je i razlog zašto realisti prihvaćaju da u određenim okolnostima intervencija u druge države može postati nužna. Kako navodi Jović „radi se o situacijama u kojima kaos i anarhija u nekoj od država – a naročito ako se radi o državi koja je važna za obranu i samoodržanje neke moćne države ili grupe država – prijete destabilizacijom koja bi imala za posljedicu ugrožavanje sigurnosti većeg broja drugih država, ili čak globalne sigurnosti“ (Jović, 2013:22). Upravo se time i najbolje može objasniti ruska intervencija u Gruziji, Ukrajini, a naposljetku i u Siriji. Intervencijom u Gruziji i Ukrajini, Rusija je željela spriječiti njihovo približavanje odnosno priključenje NATO-u i Europskoj uniji (EU) koje Rusija smatra izravnim prijetnjama svojoj sigurnosti. Kako bi zaštitila svoje granice i onemogućila približavanje Zapada na korak do ruskog

teritorija, a kako za realiste rat i politika nisu odvojeni procesi, Moskva je donijela odluku o interveniranju na tim područjima te na taj način izravno onemogućila njihovo pristupanje spomenutim organizacijama i asocijacijama. Prema realistima država mora prije svega biti organizacija za obranu i zaštitu njenih državljana pri čemu je obveza političkog vodstva neke zemlje zaštita i očuvanja granica u odnosu na prijetnje izvana i iznutra, što je vlast u Kremlju svojom odlukom o intervenciji i napravila. Dolazak ISIL-a, jedne od najekstremnijih terorističkih organizacija, na područje Sirije i njezin brz napredak u osvajanju sirijskog teritorija postaje prijetnja ne samo za mir u Siriji već i na cijelom Bliskom istoku, ali i u svijetu. Rusija iskorištava prijetnju svjetskom miru kao opravdanje za uključivanje u sukob na stranu režima. Intervencijom koja se ubrzo pokazala kao vojno uspješnom ruske su vlasti omogućile ponovno vraćanje moći ruskoj državi koja je po realistima nužna za sigurnost države i njezino vraćanje za stol najvažnijih globalnih igrača koji kroje međunarodnu politiku.

2.2. Pojam strane vojne intervencije

„Strana vojna intervencija je proizvod višestrukih složenih i dinamičnih društvenih procesa na međunarodnom i domaćem području. Fenomen vojne intervencije se kroz posljednju polovicu stoljeća izmijenio. Dok se nekad smatralo kako strana vojna intervencija predstavlja slom u normalnim obrascima međudržavnog funkcioniranja, tijekom proteklog desetljeća i pol ona je postala prihvatljiva i legitimna u kontekstu humanitarnih i građanskih sukoba“ (Lounsbery et al., 2011). Sam pojam vojne intervencije mogli bi definirati kao „premještaj snaga jedne države na teritorij ili teritorijalne vode druge zemlje ili vojna akcija snaga jedne zemlje koje su već smještene u drugoj, u kontekstu nekog političkog pitanja ili spora. Kao takav, radi se o diskretnom događaju ili skupu diskretnih događaja koji traju određeno vrijeme, a podrazumijevaju vojnu akciju službeno imenovanih oružanih snaga radi utjecaja na domaće sporove ili političke uvjete u ciljanoj državi“ (Pearson i Baumann, 2008:173). Postoje mnogobrojna istraživanja o razlozima stranih intervencija te čimbenicima koji na njih utječu pa tako Thompson u svojoj objavi navodi kako su teritorijalni sporovi, sposobnosti država, savezi, ekonomska samostalnost, članstvo u međuvladinoj organizaciji i kolonijalna prošlost samo neki od njih (Thompson, 2018:720).

Opisujući kroz rad ruske intervencije kao dio nove ruske vanjske politike uočićemo kako su baš savezništvo i zajednička prošlost sa državama, u koje je Rusija

intervenirala, bili među vodećim razlozima ruskog uplitanja u sukobe. S jedne strane, upravo je saveznički odnos između Rusije i Sirije, koji datira još od 1946.g. kada je SSSR priznao neovisnost sirijske države, omogućio Rusiji zakonsku osnovu za uključenje u sirijski građanski rat. Iako se intenzitet njihova međusobnog odnosa kroz godine mijenjao, te čak tijekom 90-ih bio i vrlo nizak, isti je potrajao sve do današnjih dana. Dolaskom novih predsjednika na čelo obje države savezništvo se produbljuje što je svakako utjecalo na odluku sirijskog predsjednika da upravo Rusiji uputi poziv za uključenje u sukob. S druge strane, zajednička dugogodišnja prošlost je utjecala na činjenicu da Rusija svakodnevno kontrolira razvoj događaja u državama koje su zajedno s njom činile SSSR do čijeg je raspada došlo 1991. Dijelom je to i zbog zaštite ruskog stanovništva koje i dan danas živi na području svih bivših sovjetskih republika, ali prvenstveno radi zaštite svojih granica i sprječavanja približavanja Zapada istima.

2.3. Studija slučaja

Metoda koju sam koristila pri izradi rada je metoda studije slučaja. Iako predstavlja jednu od najstarijih komparativnih metoda, često se javljaju neslaganja oko njezina doprinosa kumulativnom razvoju teorije, ali i oko njezina definiranja. Tako ju Gerring (2004:342; 2007a:19-20, 33) definira kao „istraživanje jedne, relativno zaokružene jedinice čija je svrha razumijevanje šire kategorije (sličnih) jedinica“, pri čemu se slučaj odnosi na „prostorno ograničen fenomen (jedinicu) promatran u jednoj točki u vremenu ili kroz određeno razdoblje“. Tom definicijom se uzima studija slučaja kao istraživanje određenog društvenog fenomena i njegov opis.

3. NOVI RUSKI INTERVENCIONIZAM

3.1. Dolazak Vladimira Putina na vlast

Točno u ponoć 1. siječnja 2000. tadašnji predsjednik Ruske Federacije Boris Jeljcin, čija je progredirajuća nekompetentnost na predsjedničkoj funkciji pridonijela kaotičnom stanju u državi, daje ostavku sa mjesta predsjednika Rusije te imenuje svog nasljednika, dotadašnjeg premijera, Vladimira Vladimiroviča Putina. „Putin se u Rusiji pojavio potkraj devedesetih godina, u jednom u nizu kriznih trenutaka ruske povijesti, među nekolicinom pomno biranih pretendencata na mjesto nasljednika tada

već zdravstveno oronulog i kompromitiranog prvog ruskog izabranog predsjednika Borisa Jeljcina. Na scenu je stupio u jeku Drugog čečenskog rata, kojim je Rusija povratila izgubljeno velikodržavno dostojanstvo, a Putina u velikom stilu lansirala u političku orbitu, gdje se i danas održava“ (Belkovski, 2015:295). U trenutku njegova dolaska na mjesto predsjednika Rusija je proživljavala krizu, kako na unutarnjem, tako i na vanjskom planu u koju ju je zapala još od završetka Hladnog rata te iz koje se kroz cijele 1990.-te nije uspjela izvući. Raspad SSSR-a, dvoetafni rat u Čečeniji te nesposobnost vođenja države od strane prvog demokratski izabranog predsjednika Ruske Federacije tu su krizu dodatno produbili te je Rusija doslovno bila paralizirana za bilo kakvu međunarodnu djelatnost. Teritorijalno najveća država svijeta, ali s trendom depopulacije, ušla je u svojevrsnu krizu identiteta na svim društvenim poljima koja je rezultirala gubitkom utjecaja u međunarodnoj politici, ali i njoj najvažnijoj Istočnoj Europi te je bila daleko od prijašnjeg naziva svjetske supersile.

Dolaskom na vlast Vladimira Putina stanje se u Rusiji počinje sustavno mijenjati. On je svojim odlukama i postupcima jasno dao do znanja svima da neće samo stajati sa strane prekriženih ruku i dopustiti drugima da se miješaju u ruska interesna područja te da vode globalnu politiku bez ruskog prava glasa. Njegov krajnji cilj je bio vratiti Rusiji mjesto globalnog igrača i svjetske velesile što je i ostvario. Jedan od njegovih prvih poteza bila je politička i gospodarska stabilizacija stanja u samoj državi. Pokreće korjenite reforme i zaustavlja proces slabljenja država te postupno jača njezin utjecaj, posebice u u postsovjetskom prostoru i dijelu Istočne Europe, a zatim i šire. Iskoristivši međunarodne prilike koje su mu u to vrijeme išle na ruku, od potražnje za ruskim energentima i rasta cijene nafte, nesuglasica i nejedinstva na Zapadu pa do sukoba koji su se počeli javljati u ruskom susjedstvu, Putin je postao simbolom obnove ruske unutarnje i vanjske moći. Ni činjenica da je dolaskom na vlast sve konce izvršne, zakonodavne i sudske vlasti uzeo u svoje ruke i učinio Rusiju autoritarnim sustavom vlasti u kojem je sva moć u rukama predsjednika nije utjecala na potporu ruskog stanovništva koja traje već dva desetljeća. „On je paradigma ruskih vladara kroz povijest, potvrda pravila da Rusijom, bez obzira na sustav vlasti, vladaju političke ličnosti velikog općenacionalnog utjecaja i autoriteta“ (Belkovski, 2015:295). Upravo zahvaljujući velikoj potpori naroda Putin je postupno tijekom 20 godina na vlasti, bilo kao predsjednik, bilo kao premijer, započeo s vanjskom politikom koja je sve samo ne suzdržana i u rukavicama. Posljedica takve vanjske politike su upravo ruske vojne intervencije na području

Gruzije, Ukrajine i Sirije. Vojnom intervencijom u Gruziji i agresivnom politikom u Ukrajini Moskva je zaustavila prodor Europske unije i NATO-a na istok, a pružanje potpore Asadovom režimu u Siriji predstavlja još jedan korak ka povratku na međunarodnu scenu i obnovi statusa velike svjetske sile, ako već ne supersile.

3.2. Nova ruska vanjska politika - novi ruski intervencionizam

Sam pojam intervencionizam potječe iz ekonomije i označava doktrinu po kojoj je državna intervencija nužna radi korekcije nedostataka tržišne ekonomije, kako i radi ostvarenja autonomno postavljenih ciljeva, tako i radi unaprjeđivanja razvoja ukupnoga gospodarstva. S vremenom je ovaj pojam ekonomije preuzet u tumačenju političkih procesa te je dobio i svoju političku definiciju koja glasi – „ukupnost političkog, ekonomskog i oružanog upletanja u politiku druge države“. Upravo njime možemo najbolje definirati rusku vanjsku politiku koja je nastupila Putinovim dolaskom na mjesto predsjednika Rusije. Država progonjena duhovima vlastite prošlosti koji su kočili njezin daljnji razvoj i tako joj onemogućavali zauzimanje mjesta za stolom najvažnijih globalnih igrača, mijenja svoju vanjsku politiku što će joj omogućiti ponovno vraćanje statusa velesile kakav je imala i ranije. „Ono što je jasno jest kako se Rusija okrenula k samopouzdanijoj i oružanoj vanjskoj politici u nekoliko posljednjih godina. Iza toga se nalazi želja za revidiranjem načela europskog sigurnosnog sustava i ponovno uspostavljanje Rusije kao sile s kojom se može računati. U Gruziji i Ukrajini Moskva je tražila uspostavljanje sfere utjecaja nad svojim susjedima i uz to ih spriječiti da postanu članovi NATO-a i EU. U Siriji, Moskva je željela poduprijeti svoga regionalnog saveznika i pokazati kako je Rusija velika sila koja može upotrijebiti silu i izvan svog susjedstva“ (Wesslau i Wilson, 2016.).

Stoga ruski povratak asertivnim pokušajima za dominacijom susjedima na području bivšeg SSSR-a i njihovim vraćanjem u sferu pokornosti nije bio „iznenadan događaj, već stalan proces eskalirajućeg pritiska. Ovaj proces se odvijao paralelno s rastom ruskog samopouzdanja i snage, a započet je zahvaljujući prihodima od energenata, dobivenih kroz 15-godišnje razdoblje rasta cijena ulja od 1999. do danas“ (Giles, 2016:4).

Tablica 1. Karakteristike novoga ruskog intervencionizma

	Karakteristike novog ruskog intervencionizma
1.	Vojna intervencija u Gruziji, Ukrajini i Siriji
2.	Personalna uloga ruskog predsjednika Vladimira Putina
3.	Vraćanje Rusiji statusa supersile
4.	Korištenje vojnih, diplomatskih i logističkih sredstava
5.	Testiranje novoga ruskog oružja
6.	Zaštita ruskih interesa
7.	Obnova savezništava iz sovjetske ere

3.3. Ruska intervencija u Gruziji

Sukob između Rusije i Gruzije jedan je od sukoba koji je započeo raspadom SSSR-a te je zbog svog intenziteta i iznimno značajnog geostrateškog položaja na kojem se zbio izazvao međunarodnu krizu. Naime, pojedine su zemlje zapadnog svijeta upravo na ovom području prepoznale mogućnost izgradnje alternativnog naftovoda čime bi se zaobišla Rusija pri transportu kaspijske nafte u Zapadnu Europu. Rusija s druge strane prati, stvara i održava ovakve zamrznute sukobe¹ kako bi spriječila države, među kojima i Gruziju, koje teže da postanu članice Sjevernoatlantskog saveza da te težnje i ostvare jer zadnje što Rusija želi jest to da se NATO dodatno približi njezinim granicama. „Kako Rusija još uvijek NATO smatra organizacijom preko koje SAD nastoji realizirati svoje geopolitičke nacionalne interese, ulazak Gruzije u NATO smatrali bi neposrednom ugrozom zbog dolaska SAD-a na Kavkaz“ (Ogorec, 2008:156). Suradnja je NATO-a i Gruzije počela 1994. kada se ta zemlja priključila programu „Partnerstvo za mir“. „Suradnja se pojačala nakon „Revolucije ruža“² u kojoj je vlast preuzeo nekadašnji američki đak Mihail Sakašvili, a određenu ulogu pri tome je odigrala je i Rusija“ (Ogorec, 2008:157). Na summitu NATO-a 2008. u Bukureštu, Tbilisi je dobio jamstva o uključivanju u taj Savez uz uvjete koji odgovaraju NATO-ovim standardima, a jedan od najvažnijih

¹ Zamrznuti sukob je situacija u kojoj je ratni sukob završio, ali u kojem niti mirovni sporazum niti neki drugi politički okvir nisu doveli do rješenja sukoba do zadovoljstva sukobljenih strana.

² „Revolucija ruža“ je naziv za događaje u Gruziji 2003. godini koji su doveli do smjene tadašnjeg predsjednika Eduarda Ševarnadzea.

svakako je i riješeno pitanje granica sa svojim susjedima. Područja koja uzrokuju probleme gruzijskih granica su Južna Osetija i Abhazija, dvije pokrajine naseljene pretežito domicilnim, negruzijskim stanovništvom koje su već 1990.-ih godina počele izražavati svoju želju za odcjepljenjem. Nedugo nakon održanog summita, početkom kolovoza 2008. godine počela je vojna operacija gruzijske vojske u Južnoj Osetiji koja graniči s Rusijom, s ciljem uspostave ustavno-pravnog poretka na cijelom državnom teritoriju. Gruzijski je vojni poduhvat završio tako što je gruzijska vojska bila potpuno potisnuta od strane ruskih snaga te je Južna Osetija, a za njom i Abhazija, proglasila neovisnost. Ovaj riskantan i neuspjao vojni potez gruzijske vojske koštao je političke funkcije i njezina tada aktualnog predsjednika Sakašvilija. „Bez obzira na krivnju zbog započinjanja gruzijskog sukoba, sa ruske perspektive krajnji rezultat je bio vrijedan korištenja vojne sile kao vanjskopolitičkog alata“ (Giles, 2016:4).

Gledajući danas radi se o *de facto* nezavisnim republikama koje se nalaze unutar međunarodno priznate Gruzije. Njihovo odvajanje za sada nije priznala nijedna međunarodna organizacija (kao UN, OSCE, EU itd.), a Gruzija ih ne priznaje ni kao zasebna područja ni kao nezavisne entitete. U 2008. godini obje su zemlje priznate od strane Rusije koja je pozvala i ostale zemlje da slijede njen primjer što su one osudile.

3.3.1. Južna Osetija

Južna Osetija je smještena na južnoj strani Kavkaza te je planinama odvojena od Sjeverne Osetije (kao dijela Rusije). Radi se o izrazito brdskom siromašnom području koje je slabo naseljeno, a domicilno stanovništvo koje živi na tom području osim bavljenja poljoprivredom sve češće pribjegava krijumčarenju robe, droge i oružja kao jedinom izvoru prihoda. Iako ovo područje ne predstavlja geostrateški značajno područje od 1990.-ih godina ono pobuđuje zanimanje svjetske javnosti, a pogotovo nakon petodnevnog oružanog sukoba koji se dogodio u kolovozu 2008.

Staljinovom odlukom 1920.-ih došlo je podjele Osetije na Južnu i Sjevernu Osetiju³. Sve do raspada SSSR-a sukoba u ovoj regiji nije niti bilo no oni započinju pred sam njegov raspad kada dolazi do pojave nacionalizma u Gruziji, odnosom Gruzijaca prema nacionalnim manjinama koji je bio kao prema građanima drugog

³ Osetija južno od vrhova Kavkaza postala je dijelom Gruzije kao autonomna oblast Južna Osetija, a Sjeverna Osetija je ušla u sastav Ruske Federacije kao autonomna republika.

reda, česta maltretiranja Osetinaca, uz parolu „Gruzija samo za Gruzijce“. U Gruziji su uz to zabranjeni ruski, osetinski i abhaski jezik, a nametnut je gruzijski kao jedini službeni jezik. Sve to je dovelo 20. rujna 1990. godine do donošenja odluke Skupštine Autonomne Oblasti Južne Osetije da status Autonomne Oblasti preraste u status Autonomne Republike Južne Osetije u sastavu Gruzije. Ovaj potez je uzrokovao brzu reakciju Gruzije koja je odmah ukinula svaki status autonomije Južnoj Osetiji, protjerala oko 100.000 Osetinaca, a preostalo stanovništvo podvrgla teroru. Gruzija je uskoro pristala na smirenje odnosa s Južnom Osetijom kako ne bi došlo do sukoba s Rusijom te pristaje na osnivanje osetijskih, ruskih i gruzijskih mirovnih snaga koje su ponovno ovom području osigurale relativan mir.

No dolaskom prozapadnog predsjednika Mihaila Sakašvilia⁴ na vlast 2004. godine, situacija se naglo mijenja. Njegovom se najavom o vraćanju odmetnutih zemalja Abhazije i Južne Osetije vrlo brzo narušava odnos sa susjednom Rusijom. Loši odnosi Tbilisija i Moskve u kolovozu 2008. godine eskalirali su Rusko-gruzijskim ratom, nakon što je Gruzija izvela munjeviti napad na Južnu Osetiju, gdje je Rusija imala stacionirane mirovne snage. Ruske snage ubrzo su uzvatile protunapadom, odbacujući gruzijske snage natrag u Gruziju. Iako su zaustavili punu invaziju i povukli se natrag u Južnu Osetiju, Rusi su politički ponizili Sakašvilija. Ne samo da su se mogućnosti povratka izgubljenih zemalja znatno umanjile, već su i težnje za ulaskom u NATO također narušene, s obzirom da je uvjet članstva nepostojanje teritorijalnih sporova. Upravo je takav scenarij je odgovarao Rusiji koja je još jednom dokazala kako je i dalje vodeća vojna sila na području bivših sovjetskih država te kako ne namjerava dopustiti ulazak NATO-a u svoje dvorište.

3.3.2. Abhazija

Abhazija leži na istočnoj obali Crnoga mora u sjeverozapadnom Zakavkazju te sa sjeverne strane graniči s Ruskom Federacijom, a na jugoistoku s Gruzijom. Radi se o nekadašnjoj autonomnoj sovjetskoj socijalističkoj republici koja se nalazila unutar granica Gruzije poznatoj kao i „sovjetska rivijera“. Snažni secesionistički pokret abhaške manjine doveo je u regiji do jednostranog proglašenja nezavisnosti od Gruzije 1992. i Gruzijско-abhaškog rata koji se vodio od 1992. do 1993. rezultiravši gruzijskim vojnim porazom, a zatim i masovnim

⁴ Mikheil Sakašvili je gruzijski političar, predsjednik Gruzije od 2004. do 2013. godine. Kao predsjednik, vodio je prozapadnu politiku približavajući Gruziju NATU.

egzodusom gruzijskog stanovništva iz Abhazije. Usprkos dogovoru o prekidu vatre iz 1994. i mirovnom operacijom koju nadgledaju UN i ZND⁵, sukob nije okončan. Do 2008. je oblast bila podijeljena između dviju suparničkih vlasti: 83% teritorija kontrolira proruska separatistička vlada u Suhumiju, a 17% predstavnici *de jure* vlade Abhazije⁶. U kolovozu 2008. za vrijeme rata u Južnoj Osetiji, abhaške snage su iskoristile novonastalu situaciju te su uz rusku pomoć zauzele dolinu Kodori. Protjeravši u potpunosti gruzijsku vojsku s tog prostora Republika Abhazija je učvrstila svoj status *de facto* nezavisne države s predsjednikom, legislativnim i egzekutivnim organima, sudstvom, državnim simbolima, valutom (apsarom, mada se u svakodnevnoj trgovini češće koristi rubalj), kao i odnosima s ostalim državama u svijetu, ali u veoma ograničenom obujmu. Kao i Južnoj Osetiji tako je u kolovozu 2008. i Abhaziji Rusija priznala nezavisnost, navodeći da je "nemoguće da Gruzijci, Oseti i Abhazi" ubuduće žive u istoj državi.

3.3.3. Odnos Južne Osetije i Abhazije s Rusijom

Tijekom godina u kojima su mirovne snage osiguravale mir na teritoriju nepriznatih republika, obje su se u više navrata obraćale Rusiji, ali s različitim zahtjevima. Dok je Južna Osetija tražila da se pripoji Rusiji (u njezinu je sastavu Sjeverna Osetija), Abhazija je željela da Rusija prizna njenu nezavisnost. I jedno i drugo diktirano je objektivnim okolnostima. Južna Osetija koja nema takoreći nikakve izvore prihoda, i kao klin ulazi u teritorij Gruzije, svjesna je da može opstati jedino u okviru Rusije, odnosno spajanjem sa Sjevernom Osetijom, odakle je svojevremeno i „otkinuta” Staljinovom odlukom. Za razliku od nje, Abhazija bi ekonomski mogla opstati. Ona ima sve razvijeniji turizam na crnomorskoj obali. Smješten usred kavkaskih planina, na obali mora, živopisni Suhumi je u sovjetsko vrijeme bilo jedno od najpopularnijih ljetovališta. Za Rusiju nijedna od ove dvije republike nije osobito značajna, kako ni zbog svog geostrateškog položaja tako ni zbog ostalih karakteristika njihovih područja, ali sprječavajući potpunu gruzijsku kontrolu nad njima i priznavajući im nezavisnost pokazala je na što je sve spremna kako bi spriječila priključenje Gruzije NATO-u koje bi ugrozilo „meki trbuh“ Rusije. „Dugotrajni sukobi - Abhazija, Južna Osetija i Transdnjestrija – ostaju promjenjivi i nepredvidljivi,

⁵ Zajednica neovisnih država - gospodarski, politički i ekonomski savez 12 bivših sovjetskih republika.

⁶ Radi se o jedinjoj međunarodno priznatoj zakonitoj vlasti Abhazije, lociranoj u dolini Kodori, dijelu Gornje Abhazije pod gruzijskom kontrolom.

ali na kraju i zaleđeni i bez postojanje ikakve perspektive za njihovo konačno rješavanje“ (Wesslau i Wilson, 2016.).

3.4. Rusko - ukrajinski sukob

Sukob između Rusije i Ukrajine jedan je od sukoba koji su ponajviše obilježili 21. stoljeće, osobito u kontekstu europske poslijehladnoratovske stabilnosti. Ustanak ruskog stanovništva na istoku Ukrajine, a posebice na poluotoku Krimu doveo je do ponovnog zaoštavanja odnosa između ove dvije države. Iako 1991. jedna od utemeljiteljica, Ukrajina nikad nije ratificirala članstvo u ZND-u, a od 2018. zapravo niti ne sudjeluje u njezinu radu. Status Ukrajine kao nezavisne države drastično je umanjio rusku geostratešku poziciju i moguće opcije. Rusija gubi dominantni položaj na Crnom moru te utjecaj kroz središnji položaj unutar širokog euroazijskog imperija u kojem bi Moskva dominirala nad neslavenima na jugu i jugoistoku bivšeg Sovjetskog Saveza. Stoga je za Moskvu integracija Ukrajine u EU i NATO predstavljala izravnu prijetnju nacionalnoj sigurnosti na što je ona morala reagirati.

3.4.1. Euromajdan

Za razumijevanje uzroka Euromajdana – masovnih protuvladinih prosvjeda u Ukrajini od studenoga 2013. do veljače 2014., moramo se vratiti u 2009. kada EU pokreće projekt Istočnog partnerstva namijenjenog Bjelorusiji, Ukrajini, Moldaviji, Armeniji i Azerbajdžanu s javno proklamiranim ciljem poticanja demokratskih reformi. Prekriveni cilj EU bio je zapravo ograničavanje utjecaja Rusije na tom području. Armenija, Azerbajdžan i Bjelorusija su odbile pristupanje projektu, Moldavija je prihvatila te se još jedino čekala odluka Ukrajine. Pregovori između Ukrajine i EU su započeli 2012. te su nastavljeni kroz sljedeće dvije godine. Kako se Ukrajina u tom razdoblju nalazila u veoma lošem ekonomskom stanju ono što je ukrajinska vlada pokušala postići bilo je financijski što povoljnija ponuda za državu⁷. Dana 21. studenog 2013. predsjednik Viktor Janukovič⁸ je ipak zaustavio potpisivanje sporazuma s EU-om što svakom poznavatelju prilika u Ukrajini i nije bilo čudno.

⁷ Ponuda koju su na kraju uspjeli ispregovarati je iznosila 610 mil. eura + potencijalni kredit od milijarde eura. S druge strane Rusija je nudila milijarde u kreditima istovremeno prijetila ukidanjem povlaštenih ekonomskih odnosa s Ukrajinom ako sporazum bude potpisan što bi rezultiralo gubitkom od 15 milijardi dolara godišnje.

⁸ Viktor Janukovič je bio četvrti predsjednik Ukrajine, koji je na to mjesto došao pobjedom na predsjedničkim izborima 2010. s 35% glasova osvojenih u prvom i 49% glasova u drugom krugu izbora.

Zahvaljujući upravo proruskim područjima u Ukrajini Janukovič je i osvojio izbore 2010. te bi svaki drugi scenarij bio zapravo njegov čin izdaje prema svojoj izbornoj bazi. Čovjek koji je ukrajinski jezik naučio tek 2002., dolaskom na premijersku funkciju iste godine nikad se nije odrekao svog ruskog *backgrounda* pa tako ni ovim potezom. Istog su dana u Kijevu na trgu nezavisnosti započeli prosvjedi nezadovoljnih građana koji su svoj vrhunac dobili tri dana kasnije 24. studenoga 2013. kada se na trgu pojavilo između 50 i 200 tisuća prosvjednika. Ovi su prosvjedi još na površinu izbacili duboku podijeljenost ukrajinskog društva na proeuropski dio i proruski dio stanovništva. Prozapadni dio prosvjednika inzistira na smjeni izabranog predsjednika Janukoviča za kojeg smatraju da vodi zemlju u integraciju s Rusijom te na način odvrća od njima željenog, zapadnog smjera. Okupljanja nisu prestajala ni u idućim danima te su se diljem Kijeva počeli podizati šatori i blokirati zgrade ministarstava, a okršaji policije i demonstranata su bili svakodnevna vijest medija u Ukrajini. Sve je to dovelo i do prvih ljudskih žrtava čiji se broj osjetno povećao kada je na kijevskom trgu nezavisnosti – Majdanu, središtu ukrajinske revolucije, 20. veljače 2014. započeo oružani sukob između policije i pobunjenika. Odmah idući dan, uz pomoć diplomata Europske unije, sklopljen je dogovor ukrajinske vlade i šefova oporbe što dovodi do ukidanja predsjedničkog sustava vlasti te do prijevremenih predsjedničkih izbora. Potpisivanjem dogovora policija se povlači s ulica čime demonstranti preuzimaju kontrolu nad gradom i navode na bijeg predsjednika Janukoviča⁹. Na novim izborima 25. svibnja 2014. pobjeđuje Petro Porošenko.

3.4.2. Odvajanje Krima

U isto to vrijeme na poluotoku Krimu su se također počeli javljati prosvjedi i nezadovoljstva vlašću, ali s proruskim predznakom. Područje sa pretežito ruskim stanovništvom, odlučilo je iskoristiti novonastalu situaciju za ponovno pripajanje Rusiji, od koje je 1954. odlukom sovjetskog vođe Nikite Hruščova odvojeno i zapravo poklonjeno na dar Ukrajini kao gesta učvršćivanja prijateljstva i ekonomije dviju država.

⁹ Odmah nakon toga ukrajinski parlament, kontroliran od strane demonstranata, glasovanjem 328:0 donosi odluku o smjeni predsjednika. No, bez obzira na smjenu izglasanu u parlamentu prema ukrajinskom ustavu broj članova parlamenta nije bio dovoljan te je Janukovič i dalje ostao na funkciji predsjednika. Rješenje ovog problema parlament je našao u smjenjivanju suca ustavnog suda zbog navodnog kriminala te je privremenim predsjednikom proglašen Oleksandr Turčinov koji je odmah odredio datum novih izbora.

Među prosvjednicima su se s jedne strane nalazili oni koji su podržavali novoizabranu vladu u Kijevu te su njih uglavnom činili krimski Tatari dok su suprotno mišljenje zastupali proruskim pobunjenicima koji su u ovoj krizi u državi vidjeli mogućnost za ponovnu samostalnost Krima. Gledajući narodnosni sastav stanovništva Krima, godine 2014. njega su 58% Rusi, 27% Ukrajinici i 12% krimski Tatari te su upravo zbog velikog broja ruskog stanovništva proruske demonstracije iz dana u dan bile sve veće i glasnije. Nezadovoljstvo je još dodatno bilo povećano 26. veljače 2014. kada nepoznate naoružane skupine, bez ikakvih vidljivih oznaka pripadnosti, zauzimaju zgrade regionalne vlade i parlamenta u Simferopolju, glavnom gradu Krima. Ubrzo su zauzeli i zračne luke i ostale vitalne objekte na Krimu te na njih postavljaju ruske zastave¹⁰. Samo par dana nakon tog događaja Vrhovni sovjet Krima je smijenio dotadašnjeg premijera Anatolija Mohiljova sa Sergejem Aksjonovom, čiji je kabinet odmah započeo pripreme za referendum o statusu Krima, odnosno priključenje Rusiji. Referendum je bio provoden 16. ožujka¹¹ i na njemu se 97% stanovnika izjasnilo za odvajanje od Ukrajine i pripajanje Rusiji. Referendum je službeno ratificiran u Moskvi 21. ožujka te Rusija otada smatra Krim dijelom svog teritorija. „Ruski napad i prisilna aneksija Krimskog poluotoka, dovela je Rusko-zapadne odnose na njihovu najnižu razinu još od vremena Hladnoga rata“ (Lund, 2019:22)

3.4.3. Pobune u Donjecku i Lugansku

Želja za odcjepljenjem proruskog stanovništva počela se prelijevati i u istočne ukrajinske pokrajine Donjeck i Lugansk gdje je rusko stanovništvo također činilo većinu u narodnosnom sastavu stanovništva. Naoružane skupine, samozvane „jedinice za samoobranu“, počinju zauzimati administrativne zgrade na području tih regija. Sami zahtjevi novonastalih formacija nisu bili ujednačeni. Jedni su htjeli pripojenje Ruskoj Federaciji, a drugi su htjeli federalnu Ukrajinu. Dana 6. travnja 2014. naoružane proruske jedinice zauzele su mjesnu upravnu zgradu u Donjecku te proglasile Donjecku Republiku. Istom metodom su se koristile i naoružane jedinice u Lugansku proglašavajući dana 27. travnja 2014. Lugansku Republiku. Upravo se taj dan smatra početkom oružanog sukoba u Ukrajini. Tada kreće organizirani napad na

¹⁰ Dok su krimske vlasti tvrdile da se radi o lokalnoj policiji koja samo pokušava smiriti situaciju na poluotoku, u ostatku Ukrajine i na Zapadu su bili uvjereni kako se radi o pripadnicima ruskih oružanih snaga što se ubrzo i pokazalo istinitim.

¹¹ Na referendum su bili pozvani i promatrači OEES-a (eng. OSCE - Organization for Security and Cooperation in Europe) koji se nisu pojavili jer Krim nije punopravna država i kao takav nije članica OEES-a.

odmetnute istočne pokrajine kako bi ih se vratilo u ustavnopravni poredak Ukrajine¹². Sukob dodatno eskalira obaranjem malezijskog putničkog zrakoplova koji je putovao iz Amsterdama za Kuala Lumpur. Letjelica je tijekom toga dana oborena iznad mjesta Hrabove u Donečkoj oblasti Ukrajine, oko 40 km od granice sa Rusijom te je svih 283 putnika i 15 članova posade poginulo¹³. Ukrajinske snage su do sredine kolovoza napredovale nadomak pobunjeničkih uporišta Donjecka i Luganska, ali su u drugoj polovici kolovoza odbačene uz velike gubitke. Uz pomoć ruskih pojačanja, rat u istočnoj Ukrajini doveo je do smrti najmanje 3.171 osobe, oko 600.000 izbjeglica te do golemih razaranja kod civilnog stanovništva. „Države „istočnog susjedstva“, posebice Ukrajina, ostat će primarne mete ruskog avanturizma. One će biti zaglavljene između ruske ambicije, želja lokalnih elita za moći i bogatstvom, želje naroda za boljim životom te ambivalencije EU i sve udaljenijeg SAD-a.“ (Wesslau i Wilson, 2016.).

3.4.4. Sankcije prema Rusiji

Ruska aneksija Krima nije prošla bez posljedica te je izazvala reakcije mnogobrojnih država od kojih su najrigoroznije bile upravo one od strane SAD-a i EU-a. Odmah nakon aneksije one uvode zabrane putovanja i poslovnih transakcija određenih ruskih službenika i poduzeća, zabranu poslovanja za dvije velike ruske energetske kompanije Rosnjeft i Novatek, sankcije prema ruskim naftnim kompanijama, bankama, vojnim poduzećima te mnoge druge. Uz to Rusija je kao članica izbačena i iz skupine G-8 i Vijeća Europe. Sankcije su sveukupno Rusiju koštale više od 140 milijardi \$ uz pad ruskog rublja za 50% u odnosu na dolar. Međutim, kako tim sankcijama nije prekinut izvoz nafte i plina iz Rusije, koji predstavljaju glavni izvor vanjskotrgovinskih prihoda (oko dvije trećine) i oslonac državnog proračuna (prihodi od energenata tu sudjeluju s približno polovicom) te da ipak većina zemalja svijeta ne sudjeluje u tim sankcijama, sankcije su samo donekle produbile gospodarsku krizu u Rusiji.

¹² U isto to vrijeme novi ukrajinski predsjednik Porošenko potpisuje ono što je Janukovič svojedobno odbio te 27. lipnja 2015. Ukrajina, Gruzija i Moldavija potpisale su zajedno sporazum o ekonomskom udruživanju s Europskom unijom. Te tri države, koje su nekoć bile dio Sovjetskog saveza, tako su napravile ekonomski i politički korak bliže Zapadu što je negativno ocijenjeno od strane Rusije.

¹³ Nakon pet godina od pada zrakoplova zajednički istražiteljski tim, koji čine predstavnici pet zemalja: Australije, Belgije, Malezije, Nizozemske i Ukrajine, objavio je izdavanje nacionalnih i međunarodnih nalazi za uhićenje četvero osumnjičenih. Radilo se o tri ruska i jednom ukrajinskom državljaninu no i dalje nitko od njih nije odgovarao za smrt 298 života.

Rusija se pritom našla gospodarski teže pogođenom uslijed pada cijene energenata na međunarodnom tržištu, koji se dogodio nakon početka rata 2014. Neki analitičari povezuju odluku Saudijske Arabije i drugih bliskih američkih saveznika iz Arapskog zaljeva da organizirano snize cijenu nafte 2014. godine kao očitij nakani da se naškodi ruskim interesima, makar aktivnosti OPEC-a nisu službeno bile povezane sa stanjem u Ukrajini. Ozbiljno zategnuti odnosi između zemalja OPEC-a i Rusije počeli su se poboljšavati tek nakon više godina.

4. SIRIJSKI GRAĐANSKI RAT U KONTEKSTU ARAPSKOG PROLJEĆA

4.1. Arapsko proljeće

Arapskim proljećem je nazvan val prosvjeda koji su se od prosinca 2010. iz Tunisa proširili na Sjevernu Afriku i Bliski istok. Samozapaljenje Muhameda Buazizija, uličnoga prodavača iz Tunisa, dovelo je do demokratskih prosvjeda u Tunisu, a ubrzo i u susjednim zemljama. Ono što je karakteriziralo države koje su bile zahvaćene ovim prosvjedima jest to što su njima desetljećima održavani autoritarni režimi koji su se oslanjali na represiju, nepotizam i korupciju. Polazeći od plemenskih, porodičnih, sektaških ili etničkih podjela, vladari su održavali mreže patronata kako bi razmjenjivali koristi s moćnim lokalnim saveznicima. S druge strane, ekonomije su država bile u lošem stanju, nezaposlenost stanovništva velika, a standard većine stanovništva na niskoj razini. U želji da uspostave demokratske vlasti, smanje korupciju i poboljšaju sveukupno stanje u svojim državama brojni prosvjednici su, unatoč pokušajima državne represije i cenzure Interneta, svakodnevno izlazili na ulice te nisu odustajali od svojih zahtjeva. Veći prosvjedi su se dogodili u Tunisu, zatim Egiptu, Alžiru, Bahreinu, Džibutiju, Iraku, Libiji, Jordanu, Omanu, Siriji i Jemenu dok su se tek manji incidenti dogodili u Kuvajtu, Libanonu, Mauritaniji, Maroku, Saudijskoj Arabiji, Sudanu i Zapadnoj Sahari.

„Arapsko proljeće je na trenutak probudilo nade da bi novi reformski val mogao suprotstavljene sile autokracije i džihada u regiji učiniti irelevantnim. Ipak, put do demokracije pokazao se teškim i tjeskobnim što je postalo očito nakon pada autokratskih režima“ (Kissinger, 2015.:117). Kao rezultat prosvjeda došlo je do

rušenja dugovječnih autokratskih režima u Tunisu, Egiptu, Libiji i Jemenu, a u Egiptu, Tunisu i Libiji su održani i prvi zaista slobodni izbori. Iako započeto iz dobrih namjera i u cilju poboljšanja uvjeta života te životnog standarda većine stanovništva, Arapsko proljeće je u nekim državama uzrokovalo katastrofalne posljedice. Pokazalo se da je autoritarizam u nekim državama zapravo bio jedino ljepilo koje ih je držao kompaktnima te njegovim nestajanjem došlo je do potpunog sloma cijele države. Tako je Arapsko proljeće Libiju, nekada prosperitetnu zemlju, pretvorilo u propalu državu u stanju permanentnog rata svih protiv svih. U Jemenu je uzrokovalo u toj, ionako osiromašenoj zemlji, jednu od najvećih humanitarnih kriza na svijetu, a Siriju pretvorilo u šahovsku ploču najmoćnijih sila svijeta gdje već devet godina sukobi ne prestaju.

No nisu se posljedice Arapskog proljeća zadržale samo na prostoru Sjeverne Afrike i Bliskog istoka. Zbog mnogobrojnih sukoba, represije, ali i pogoršanja životnih uvjeta u pogođenim državama milijuni su stanovnika odlučili napustiti svoje države te krenuti prvenstveno prema Europi, a onda i prema drugim kontinentima u nadi da će osigurati bolji život. Time je Arapskim proljećem pokrenut najveći val imigracije još od Drugog svjetskog rata.

4.2. Revolucija u Tunisu – „Revolucija jasmina“

Oslobađanjem od francuskog protektorata i odlaskom Francuza 1956., započinje razdoblje Tunisa kao neovisne države. Iako su se građani nadali kako će napokon moći početi živjeti slobodno i bez kolonijalne represije, takvo nešto se nije ostvarilo. Naime, od 1956. pa sve do 2011. na vlasti u Tunisu su bila samo dva čovjeka, a niti jedan od njih na to mjesto nije došao pobijedivši na demokratskim izborima. Iako su obojica, i Habib Bourguiba¹⁴ i Zine el Abidine Ben Ali¹⁵, na početku svog mandata obećavali mnogobrojne reforme i boljitak života građana Tunisa, do toga nije došlo. Obećane su političke slobode bile kratkog daha te su građani u oba slučaja postali samo svjedocima rađanja novih diktatora s vlastitim krugom političke elite koja im je omogućila dug ostanak na vlasti.

¹⁴ Habib Bourguiba je bio prvi tuniski predsjednik koji je na vlasti bio od 1956. do 1987. te koji je svojim djelovanjem odigrao značajnu ulogu za ostvarenje državne nezavisnosti.

¹⁵ Zine el Abidine Ben Ali bio je predsjednik Tunisa od 7. studenoga 1987. do 14. siječnja 2011., kada je pobjegao od revolucije čiji je to i bio cilj. Naslijedio ga je, kao prijelazni predsjednik, Fouad Mebazaa, glasnogovornik vlade. Kratko vrijeme prije predsjednikovanja bio je i predsjednik vlade.

Iako je Tunis bio jedna od najrazvijenijih afričkih država s jakom privredom i dobrim obrazovanjem, ono što ga je s druge strane obilježavalo su bili nepostojanje opozicije, jaka vlada, ograničeno ili nikakvo novinarstvo, svakodnevno kršenje ljudskih prava, korupcija te autokratski režim predsjednika Bena Alija. Okružen s oko 200.000 obavještajaca koji su svakodnevno nadzirali građane Tunisa, blokiranjem web stranica, kontroliranjem medija te brojnim uhićenjima Ben Ali je uspio ugušiti svaki pokušaj pobune građana Tunisa i ne dopustiti da se ti pokušaji pretvore u nešto veće. To mu je uspijevalo 23 godine. no na samom završetku 2010. godine dolazi do događaja koji je promijenio živote građana Tunisa, ali i građana ostalih država arapskog svijeta. Samozapaljenje Mohammeda Bouazizia koje se zbilo 17. prosinca 2010. označava početak revolucija i promjena u arapskim državama poznatih po nazivom „Arapsko proljeće“ ili „Arapsko buđenje (ustanak)“.

Tog je dana u Sidi Bouzidu, gradiću u unutrašnjosti Tunisa trgovac Mohammed Bouazizi kao i svaki dan krenuo na tržnicu no tamo ga je zaustavila komunalna redarka koja mu je, zbog neposjedovanja dozvole, zaplijenila robu za prodaju te ga uz to uvrijedila i ošamarila. Taj čin je doveo do toga da je sat vremena kasnije Mohammed došao pred zgradu poglavarstva, polio se benzinom i zapalio. Čim se plamen s vrha šibice proširio njegovim tijelom Mohammed je, ni sam neznajući, pokrenuo val pobuna koje su s vlasti četiri arapske države svrgle dugovječne diktatore te započele ratove u Siriji, Libiji i Jemenu. Iako su vlasti nastojale prikriti ovaj događaj njihov sistem represije iz 20. stoljeća nije mogao ići u korak sa medijima 21. stoljeća te se zahvaljujući Facebooku, Twitteru i YouTubeu, vijest o Bouazizijevu samozapaljenju proširila diljem Tunisa i – cijele regije što je dovelo do početka ustanka tuniskog naroda protiv tadašnjeg režima. Ono što je započelo s prosvjedom jednog ogorčenog mladića protiv nezaposlenosti u Sidi Bouzidu brzo se proširilo na ostale regije i probleme.

Unutar nekoliko dana od Bouazizijevog pokušaja samoubojstva "pred lokalnim vladinim uredom, studenti, učitelji, odvjetnici, novinari, aktivisti za ljudska prava, sindikalisti i opozicijski političari izašli su na ulice nekolicine gradova kako bi osudili vladinu ekonomsku politiku, represiju svakog oblika kriticizma i mafijašku korupciju kojom se obogaćuju članovi predsjednikove obitelji" (Alexander, 2011:45). Iako je predsjednik Ben Ali na te prosvjede odgovorio nasilnim metodama, blokiranjem gradova na jugu gdje su pobune bile najveće, uhićenjima i korištenjima bojevih

metaka pri sukobu s pobunjenicima, ograničavanjem internetske mreže kako bi onemogućio širenje slika s tuniških ulica u svijet, javnost nije odustajala od svog konačnog cilja, a to je bio njegov odlazak s mjesta predsjednika Tunisa. Njihova upornost na kraju je rezultirala time da se Alijeva vlada, koja je bez prekida trajala 23 godine, raspadne u manje od mjesec dana te je on 11. siječnja 2011. objavio da se povlači s mjesta predsjednika Tunisa. To razdoblje svakodnevnih demonstracija u Tunisu je nazvano „Revolucijom jasmina“ po simbolu Tunisa, cvijetu jasminu te je u njoj primijećena tragična podudarnost, a to je da je najmoćnijeg čovjeka u zemlji oborio jedan od najnemoćnijih ljudi u njoj.

4.3. Revolucija 25. siječnja

Vidjevši kako vladajući režim nije nedodirljiv pobune su se počele širiti s Tunisa i na ostale zemlje. Prva od njih je bila u najvećoj i najutjecajnijoj arapskoj zemlji Egiptu kojim je još od 1981., uz pomoć vojne elite i vojske, čvrstom rukom vladao predsjednik Hosni Mubarak. U Egiptu, kao i u Tunisu, pobune su se javile zbog nepostojanja političkih sloboda, korupcije koja je bila i ostala prisutna u svim sferama društva, velike nezaposlenosti, loše kakvoće života te Mubarakova autoritarnog režima. Egipatska inačica Arapskog proljeća nazvana je „Revolucijom 25. siječnja“. Pred početak „Revolucije 25. siječnja“, a usporedno s „Revolucijom jasmina“ u Tunisu, bivši egipatski ministar vanjskih poslova i čelnik Arapske lige upozorio je na arapskom ekonomskom skupu u Egiptu na to da je „arapska duša slomljena“, a „tuniska revolucija nije daleko od nas“ (nav. U: Saikal 2012:534).

Iako su se građani i ranije bunili i javno iskazivali gnjev zbog stanja u državi, prvi prosvjedi koji su okupili veći broj ljudi su se održali 25. siječnja 2011. u glavnom gradu Kairu. To je uspjelo zahvaljujući glavnoj snazi revolucije, mladim i obrazovanim ljudima, koji su iskoristili društvene mreže za poticanje što većeg broja ljudi da napokon izađu na ulice i probiju barijeru straha od režima koji je generacijama prisutan među egipatskim narodom. Prosvjedi koji su započeli na miran način su se ubrzo razbuktili, prvo napadom policije na pobunjenike, a zatim i napadom Mubarakovih pristaša za koje je kasnije utvrđeno kako se radilo o vladinim plaćenicima. Vidjevši kako se iz dana u dan broj prosvjednika povećava vlast je isključila Internet u cijeloj državi no to je dodatno razbjesnilo prosvjednike koji su

zauzimanjem glavnog trga Tahrira na njemu postavili šatore i na taj način poslali poruku vlasti kako ne namjeravaju odustati dok ne dobiju ono za što se bore.

Vidjevši kako niti jedna od metoda ne utječe na smirivanje situacije, ponuđene su neke kozmetičke promjene u samom sastavu vlasti, od promjene ministara do imenovanja prvog potpredsjednika, ali ni to nije urodilo plodom. Iz dana u dan dugogodišnji je diktator vukao sve poteze ne bi li smirio uzavrelu naciju, al svakim njegovim potezom broj prosvjednika se povećavao. Unatoč tenzijama i strahu koji se počeo javljati i među samim prosvjednicima, duh zajedništva je na kraju ipak prevladao i ljudi različitih stilova života i različitih političkih uvjerenja pridružili su se projektu nacionalnog oslobođenja te nakon osamnaest dana zajedničke borbe dana 11. veljače obznanjena je vijest da Mubarak odlazi s mjesta predsjednika. Vojska je preuzela vlast do održavanja demokratskih izbora, raspustila egipatski parlament i suspendirala postojeći Ustav. Tako je Vijeće, a zapravo vojska, postalo najvažniji politički akter u zemlji nakon pada Mubaraka (Abdelrahman 2015; Stein 2012.)

Arapsko proljeće započelo je kao ustanak nove generacije radi uspostave ako ne liberalne, onda svakako funkcionirajuće demokracije. Međutim, ubrzo je bilo gurnuto u stranu, zaustavljeno ili ugašeno. Oduševljenje je zamijenila paraliza. Postojeće političke snage, ukorijenjene u vojsci i religijskim strukturama izvan gradova, pokazale su se snažnijima i bolje organiziranima od dijela srednje klase koji je na Trgu Tahriru prosvjedovao u ime demokratskih načela. Arapsko proljeće u praksi ne samo da nije nadvladalo unutarne kontradikcije arapsko-islamskog svijeta, već ih je u konačnici osnažio propustivši uspostaviti demokraciju (Kissinger, 2015.).

4.4. Libijski građanski rat

Sljedeća zemlja u kojoj su započele pobune bila je Libija. Radi se o pretežito pustinjskoj državi smještenoj između Tunisa i Egipta koja se, zahvaljujući mnogobrojnim nalazištima visokokvalitetne nafte i zemnog plina, 1970.-ih godina 20. st. pretvorila iz jedne od najsiromašnijih država u Africi u jednu od najbogatijih. Bogatstvo nafte i zemnog plina vrlo brzo je utjecalo na podizanje standarda libijskog stanovništva i kvalitet života¹⁶. No, s druge strane i Libija je, kao i Tunis i Egipat, bila

¹⁶ Obrazovanje i zdravstvo postaju besplatni i tako dostupni svim građanima, država daje brojne novčane pomoći mladima i nezaposlenima, a građani su bili oslobođeni i plaćanja struje te kamata na kredite u bankama koje su sve bile državne.

država bez demokracije, sa zabranom formiranja bilo kakve opozicije, sa stalnim likvidiranjem protivnika vlasti, bez slobode medija i s jakom vlašću na čijem je čelu bio dugogodišnji diktator, Muamer el-Gadafi. Državnim udarom iz 1969. Gadafi je svrgnuo tadašnjeg libijskog kralja Idrisa i pretvorio Libiju iz monarhije u Libijsku Arapsku Republiku. Taj samoprogllašeni revolucionarni vođa, bez formalnog mandata, nalazio se na čelu Libije sve do svoje smrti, pune 42 godine. Iako je dolaskom na vlast znatno unaprijedio standard života građana Libije uz to je i postupno uvodio vojnu diktaturu koju je provodio uz pomoć sile i brutalnosti. Upravo je zbog njegove brutalnosti i povezanosti s pojedinim međunarodnim terorističkim incidentima Libija dugo godina bila međunarodno izolirana što je utjecalo na pogoršanje standarda života njezina stanovništva. Uvidjevši kako bez međunarodne pomoći nema daljnjeg rasta i prosperiteta za njegovu državu, Gadafi se 1990.-ih obvezuje na suradnju s OUN-om. Porastom pozitivnih statistika državne ekonomije raste i socijalna neravnoteža koja je na kraju i utjecala na pojavu prvih protesta u Bengaziju 17. veljače 2011. Slijedeći primjer Tunisa i Egipta, građani Libije su započeli demonstracije zbog korupcije, nezaposlenosti osobito mladog stanovništva te zbog režima kojim se sustavno krše ljudska prava i slobode mišljenja. Korištenje oružane sile od strane vlasti u gušenju demonstracija dovelo je do eskalacije nasilja i širenja pobune i na druge libijske gradove. Nakon šest mjeseci borbi i velikog broja ljudskih žrtava pobune završavaju 20. listopada 2011. smrću Muamera el-Gadafija koji je ubijen od strane pobunjenika na ulici njegova rodnog grada Sirta.

Arapsko proljeće u Libiji ima svoje specifičnosti. Ključna je razlika i što je Libija, kao i Jemen, za razliku od Egipta, Sirije i Tunisa, plemensko društvo (St John, 2011.). I upravo je to bio glavni uzrok što se Gadafijevom smrću stanje u Libiji nije smirilo već je došlo do građanskog rata koji do danas nije završen, a Libija je postala država kojom vlada bezakonje i teror. Zahvaljujući NATO intervenciji pobunjenička strana je uspjela ostvariti prevagu u borbi protiv režima, ali ona nije bila budući jamac uspostave stabilne i demokratske vlasti. Gaddafijevom smrću u državi nastaje vakuum na vlasti koji popunjavaju rivalske policije brojnih plemena koje se, nakon zajedničke pobjede u borbi protiv režima, opet okreću jedna protiv druge što dovodi do izbivanja novog rata¹⁷.

¹⁷ Od 2011.g. dva puta su održani izbori no izabrana vlada je nemoćna preuzeti efektivnu vlast jer je stvarna moć koncentrirana u rukama vođa raznih paravojnih formacija na terenu. Devet godina nakon

Od nekad bogate i sigurne zemlje Libija se pretvorila u zemlju u kojoj vlada potpuna anarhija, a njome vladaju lokalni šerifi odnosno plemena koja su u stalnom sukobu. Kao posljedica takvog stanja od 2014. se značajno smanjuje proizvodnja nafte koja je ranije činila 97% državnih prihoda čime se kriza u državi iz godine u godinu samo još produbljuje. Kaos i frakcijske obračune iskoristila je i tzv. Islamska država pa je Libija tako postala i jako džihadističko uporište. Nakon godina borbe za mir, slobode, sigurnost i demokraciju ono što su na kraju Libijci dobili je bezakonje, teror, život u strahu i potpuna anarhija, a zemlja više praktički i ne postoji.

4.5. Sirijski građanski rat

Rečenica koja bi najbolje opisala važnost sirijskog područja jest ona koju je u svojoj knjizi *Syria and Lebanon* napisao ugledni povjesničar Bliskog istoka, Albert Hourani koji je rekao da „čak i kada u Siriji ne bi bilo ljudi, sirijski problem još bi uvijek postojao“ (Hourani 1946:6). Prostor Sirije nalazi se na razmeđu civilizacija i stoga je ne samo danas već i kroz povijest redovito bio poprištem sukoba. Sirija je san o neovisnosti uspjela ostvariti 1946. kada su francuske postrojbe nakon mandatne uprave dodijeljene odlukom Lige naroda nakon Prvog svjetskog rata, a koje su godinama držale vlast na tom području, napokon napustile zemlju. Njihovim odlaskom stanje se nije bitno promijenilo. Prve su godine sirijske neovisnosti prošle u stalnim sukobima sa susjednim zemljama, osobito Izraelom te u mnogobrojnim vojnim udarima što je bio jedan od razloga nemogućnosti utvrđivanja stabilne vlasti. Državni udar od strane dotadašnjeg ministra obrane Hafeza al-Asada, pripadnika manjinske islamske sekte alavita, 1970. označio je kraj razdoblja nestabilnosti. Al-Asad se kombinacijom političke represije i ustupaka ključnim skupinama stanovništva uspio održati na vlasti sve do svoje smrti 2000. kada na njegovo mjesto dolazi njegov sin Bašar Al-Asad.

svrgavanja Gaddafijeva režima Libijom vladaju dvije vlade: u glavnom gradu Tripoliju smještena je vlada premijera Fajeza al Seraja, kojeg podržava UN, a na istoku Libije djeluje paralelna vlast u kojoj je najvažnija figura general Haftar. No nijedna strana nema neupitnu kontrolu nad područjima na kojima djeluje, već ovisi o nizu dogovora s lokalnim plemenskim, islamskim i drugim naoružanim skupinama.

Iako nije bio predviđen na nasljeđivanje svoga oca, zbog iznenadne smrti svog starijeg brata, Bašar al-Asad je u ljeto 2000. postao predsjednikom Sirije¹⁸ Ustvari, prijenos je potpuno pripremljen još dok je Hafez al-Asad bio živ kako bi se nakon njegove smrti osigurali brzo preuzimanje vlasti i stabilnost režima (Zisser 2000: 12). No, to nije bila samo posljedica dobre pripreme koju je obavio Hafez al-Asad prije smrti nego i djelomice izraz konsenzusa političke i vojne elite da bi se tranzicija obavila u što kraćem roku kako bi se osigurala politička stabilnost i zadržale postojeće pozicije bez prevelikih potresa (Hinnenbush 2008: 274; Stacher 2011: 206). Nakon imenovanja Bašara al-Asada na nacionalnom referendumu, na kojemu je i bio jedini kandidat za predsjednika, 17. srpnja 2000. održana je inauguracija čime je prvi put u nekoj republici arapskog svijeta uvedena praksa izravnoga obiteljskog nasljeđivanja vlasti. Iako je na početku svoga mandata novi sirijski predsjednik najavljivao reforme kojima bi se modernizirala država i demokratizirao politički sustav, do toga nije došlo. Kako nije mogao odmah steći moć kakvu je imao njegov otac, Bašar al-Asad se, kao i njegov otac, morao osloniti na političku elitu. Upravo zbog toga što su mu oni omogućili dolazak na vlast, ali i pružili potporu pri širenju moći, on je odustao od najavljenih reformi koje bi uzrokovale „sukobljavanje s moćnim strukturama koje je naslijedio od svog oca“ (Ziadeh 2011: 49).

4.5.1. Početak pobuna u Siriji

Pobune i ustanci naroda nazvani Arapskim proljeće koji su započeli 2011. u mnogobrojnim arapskim zemljama došli su i do Sirije. I Siriju je, kao i njih, karakterizirala loša gospodarska situacija, korupcija političkih elita, dugogodišnja autoritarna vlast tj. diktatura, velika nezaposlenost te nedostatak ljudskih prava i građanskih sloboda. Početak prosvjeda u Siriji vezan je uz grad Daru, na jugozapadu Sirije, gdje je u ožujku 2011. nekoliko tinejdžera uhićeno, a zatim i mučeno zbog antirežimskih natpisa na zidu gradske škole. Tada na ulice izlazi stanovništvo Dare te započinje mirne prosvjede zahtjevajući njihovo puštanje na slobodu. Na mirne prosvjede vlada je odgovorila nasiljem što je, suprotno njihovim očekivanjima, uzrokovalo širenje pobuna i na ostale sirijske gradove. Predsjednik se nadao kako se radi o samo još jednoj pobuni koju će kao i svaki put do tada uspješno ugušiti silom no to ovoga puta nije bio slučaj. Narod je izašao na ulice diljem Sirije i tražio

¹⁸Na dan smrti Hafeza Al-Asada, sirijski parlament je promijenio odredbu Ustava prema kojoj predsjednik mora imati navršениh 40 godina te smanjio tu dobnu granicu na 34 godine kako to ne bi bila ustavna prepreka 35-godišnjem Bašaru za preuzimanje vlasti.

uspostavu demokratskog režima, ukidanje zakona o izvanrednom stanju¹⁹, puštanje na slobodu političkih stanovnika te kraj ekonomskoj nejednakosti. Shvativši kako narod ne namjerava stati sa prosvjedima predsjednik se ipak odlučio na nekoliko reformi²⁰. Time je Bašar al-Asad zapravo započeo s uvođenjem reformi koje su građani ove zemlje proteklih mjeseci u svojim prosvjedima uporno zahtjevali no odgovornost za mnogobrojne poginule nije prihvatio već je istu prebacio na inozemne urotnike.

Točka preokreta se dogodila 18. travnja 2011. na zapadu Sirije u gradu Homsu kada su se tisuće ljudi, ugledajući se na revoluciju u Egiptu, odlučile skupiti na glavnom trgu te tamo ostati prosvjedovati do daljnjega. Navečer, oko ponoći trg su okružile vladine snage te su započele pucnjavu po prosvjednicima čime su mnogobrojni Sirijci postali metama napada vladinih snaga. Točan broj poginulih do danas nije poznat, a od tog dana Homs nosi naziv „glavnog grada revolucije“.

Međutim, nisu svi pripadnici Sirijskih oružanih snaga pristali na takav odnos prema prosvjednicima. Dio njih je dezertirao te se priključio paravojnoj postrojbi nazvanoj Slobodna vojska Sirije (FSA)²¹. Ona je osnovana s ciljem borbe protiv režima predsjednika Bašara al-Asada, ali i svih organizacija koje promiču islamski fundamentalizam i terorizam²². Krovna politička organizacija povezana sa FSA koju podupiru zapadne zemlje je Nacionalna koalicija za sirijsku revoluciju i oporbene skupne (ETILAF)²³. Plan im je bio oformiti privremenu vladu koja bi zamijenila dosadašnji režim. Taj plan je u početku i bilježio uspjehe. FSA se podijelila na mnogobrojne brigade od kojih je svaka štitila određeno područje od Asadovih snaga te su tijekom cijele 2011. i početkom 2012. zauzele kontrolu nad većim dijelom teritorija u državi potpuno potiskujući al-Asadove snage.

¹⁹ Sporni zakon usvojen je krajem 1962. Baasistička stranka primijenila ga je po svom dolasku na vlast u ožujku 1963. Njime je pod nadzorom je bilo svako okupljanje, stanovanje i selidbe, putovanja bez izuzetka, boravak na određenim mjestima u određeno vrijeme. Ukratko, pripadnici sigurnosti mogli su uhititi bilo koga u bilo koje vrijeme pod sumnjom da ugrožava javni red i mir.

²⁰Prva je bila ukidanje izvanrednog stanja koje je u Siriji trajalo gotovo pet desetljeća, ali je usporedno s njim donesen zakon kojim se regulira pravo na mirni prosvjed koji se pokazao još restriktivnijim.

²¹ Free Syrian Army

²² Upravo je to razlog zašto su uživali potporu zemalja zapadnog svijeta kao što su SAD-a, Velika Britanija, ali i ultrakonzervativnih monarhija Arapskog poluotoka predvođenih Saudijskom Arabijom i Katarom koje nastoje proširiti utjecaj svoje vehabijske ideologije i uspostaviti sunitsku hegemoniju na Bliskom istoku.

²³ Koalicija je oporbenih skupina u Sirijskom građanskom ratu koja je osnovana u Dohi u Kataru u studenom 2012.

„Sirijska revolucija je na početku izgledala kao repriza one egipatske s Trga Tahrir. Međutim, dok su egipatska previranja dovela do ujedinjenja silnica u njihovim temeljima, u Siriji su na površinu isplivale drevne napetosti koje su probudile tisućljetni sukob između šijita i sunita. S obzirom na demografsku složenost Sirije, građanski rat je uvukao i druge etničke i vjerske skupine koje, na temelju vlastitog povijesnog iskustva, nisu bile spremne svoju sudbinu prepustiti u ruke drugih“ (Kissinger 2015:58). S jedne strane, Sirija je etnički prilično homogena zemlja. Arapi čine približno 90% stanovnika dok 10% stanovnika čine ostali među kojima su najbrojniji Kurdi. S druge strane, i ono što izaziva najveće probleme, jest šarolik vjerski sastav stanovništva. Najveći dio stanovništva su muslimani suniti kojih ima približno 74%, šijitskih alavita ima približno 13%, kršćani čine oko 10% populacije dok 3% čine židovi i druzi²⁴. U skladu sa šarolikošću religijske strukture s vremenom su nastale i mnogobrojne oružane skupine na svakoj od zaraćenih strana. Naime, u Siriji međusobno ratuje nekoliko osnovnih regularnih i terorističkih oružanih skupina te više od tisuću manjih, razasutih po cijelom teritoriju države. Pojedine grupe efektivno kontroliraju određene dijelove teritorija, dok se druge neravnomjerno pojavljuju i iščekavaju ovisno o trenutačnoj raspodjeli moći i interesa pojedinačnih aktera.

4.5.2. Uključivanje novih aktera u sukob

Premoc FSA u kontroli sirijskog teritorija nije dugo potrajala. Zbog različitih političkih, kulturoloških i vjerskih razlika među njezinim članovima dolazi do fragmentacije, a time i slabljenja i gubitka kontrole nad zauzetim područjima. Nastali vakuum vlasti iskorištavaju mnogobrojne druge pobunjeničke skupine, uglavnom islamističkoga ideološkog predznaka koje ubrzo preuzimaju kontrolu nad područjima koja su ranije bila pod FSA.

Najznačajnija od spomenutih skupina je Džabhat al-Nusra, ogranak Al-Kaide koji djeluje u Siriji. Skupina je objavila svoje osnivanje 23. lipnja 2012. te je iste godine od strane Ujedinjenih naroda i Sjedinjenih Američkih Država definirana kao teroristička organizacija. Njezini pripadnici se bore protiv režima predsjednika Bašara al-Asada te im je cilj osnivanje sunitskog emirata na teritoriju Sirije kojim bi

²⁴ Vjerska i etnička skupina koji sami sebe nazivaju Mowahhidoon ili monoteisti. Svoje domovine nemaju, a i njihovo podrijetlo nije razjašnjeno. Danas su naseljeni u planinskim selima Libanona, Sirije, Izraela i Palestinske samouprave.

vladali šerijatski zakoni²⁵. Iako su u početku i surađivali s nekim drugim islamističkim skupinama ubrzo su prekinuli sve suradnje da bi 2016. proglasili i odcjepljenje od svoje matične organizacije Al-Kaide. To odcjepljenje nije predstavljalo i stvarni prekid veza između dvije skupine, već samo promjenu strategije na sirijskom teritoriju. Proglašavajući novi pokret pod imenom Fronta za osvajanje Levanta, al-Nusra je željela samo naglasiti svoju usredotočenost na teritorij Sirije.

Usporedno s pojavom al-Nusre na sjeveru dolazi do osnivanja YPG²⁶. Riječ je o kurdskim paravojnim postrojbama koje su osnovane kao oružano krilo od strane Stranke demokratske unije (PYD). I PYD, a samim time i YPG su u bliskoj vezi s Radničkom partijom Kurdistana²⁷ koja se bori za političku i teritorijalnu autonomiju na području Turske, zbog čega ih Turska doživljava kao egzistencijalnu prijetnju i terorističke organizacije. Kurdi su etnički manjinska skupina koja naseljava područja južne Turske, sjevera Iraka, Sirije i Irana te dijelove Armenije. Iako im je nakon Prvog svjetskog rata bila obećana vlastita država, nisu je dobili te Kurdi danas predstavljaju „najveću etničku zajednicu u suvremenom svijetu koja nema vlastitu državu (Yildiz 2005: 6)“. Iskoristivši novonastalu situaciju u zemlji, Kurdi su također 2011. odlučili izaći na ulice kako bi iskazali svoje nezadovoljstvo višedesetljetnim položajem potlačenih. Kako su u isto vrijeme izbijale pobune diljem Sirije, u ljeto 2012. predsjednik donosi odluku o povlačenju svojih snaga sa sjevera Sirije, ostavljajući prostor YPG kako bi preuzeli kontrolu nad područjima sa kurdskom većinom što im je i uspjelo. U idućim godinama rata Kurdi su se pokazali kao bitan element otpora širenju Islamske države te su u borbama protiv njih postigli zapažene uspjehe, što im je omogućilo mirnu kontrolu nad zauzetim dijelovima teritorija na sjeveru Sirije i uspostavu visokog stupnja autonomije. Upravo je njihovo zauzimanje sjevera Sirije razbjesnilo Tursku te uzrokovalo njezinu kasniju vojnu intervenciju.

Krajem 2012. kao druge godine rata za moć su se u Siriji natjecale četiri strane u sukobu: režimska Sirijska arapska armija (SAA), zatim FSA, grupe povezane s Al-Kaidom od kojih je najznačajnija bila al-Nusra te kurdski YPG. U

²⁵ Šerijatsko pravo je sastavni dio islamske vjere i sastoji se iz niza vjerskih muslimanskih propisa, čije izvore treba tražiti u muslimanskoj svetoj knjizi - Kuranu.

²⁶ Jedinice kurdske narodne obrane

²⁷ Označena je kao teroristička grupa od strane USA, EU i Turske.

idućem razdoblju dolazi do uključivanja novih aktera, ali i događaja koji su potpuno promijenili ravnotežu snaga na terenu.

4.5.3. Regionalni i međunarodni akteri

Područje na kojem su nastale tri velike monoteističke religije²⁸ te koje se nalazi na tromeđi kontinenata Europe, Azije i Afrike, svojim je značajnim geostrateškim položajem privuklo i vanjske aktere. Njihova potpora jednoj od zaraćenih strana je ovisila o šijitsko-sunitskoj podijeljenosti, ali i njihovim geopolitičkim interesima. Iran predstavlja jedinog sirijskog saveznika među bliskoistočnim zemljama. S jedne strane, povezanost ove dvije zemlje počiva na religijskoj razini jer u Iranu kao i u Siriji šijiti čine političko i religiozno vodstvo (u Siriji kao privilegirana manjina). S druge strane povezanost je na političkoj razini. Naime, jedan dio svojih granica Sirija dijeli s Libanom u kojem djeluje Hezbolah sa svojim političkim i vojnim strukturama. Kako i Hezbolah i Iran dijele istog neprijatelja - Izrael, Iran im svakodnevno preko Sirije šalje logističku podršku, i to uglavnom u obliku oružja. Zbog toga Sirija za Iran istodobno predstavlja štiti prema neprijateljskom Izraelu i sunitskim zaljevskim monarhijama, te glavni koridor za pružanje podrške Hezbolahu u borbi protiv istih.

Od američke *de facto* vojne okupacije Iraka 2003., Iran i Sirija su intenzivirali kontakte i nastojali koordinirati svoje politike u regiji. Na regionalnoj i međunarodnoj razini su tumačili svoje kontinuirano partnerstvo kao vid povećanja vanjskopolitičke autonomije u odnosu na moćnije sile sa značajnim interesima u regiji, te kao metodu uspostave ravnoteže protiv konkurenata u susjedstvu (Goodarzi, 2006: 292). S obzirom na značajnu ulogu koju za njega igra Sirija, Iran je od samog početka pobuna pružao potporu snagama al-Asadova režima. Kako su al-Asadove snage 2012. sve više gubile nadzor nad sirijskim teritorijem iranska se potpora i povećala u vidu naoružavanja, financiranja i obučavanja pripadnika sirijskih oružanih snaga. Bašar al-Asad je tražio vodeću ulogu među Arapima, dok je Iran želio vodstvo u muslimanskom svijetu šijitskog predznaka, ali i šire ovisno o političkim interesima. Ova dva cilja su se preklapala ali se nisu direktno sukobljavala (Erllich 2014: 146).

Hezbolah („Božja stranka“) predstavlja šijitsku proiransku (formalno) paravojnu organizaciju i političku stranku u Libanonu koja službeno nastaje 1982. u iranskom veleposlanstvu u Bejrutu kao rezultat utjecaja revolucije u Iranu te okupacije južnog

²⁸ Na prostoru Sirije su nastali: židovstvo, kršćanstvo i islam.

Libanona od strane Izraela. Iako je na popisu terorističkih skupina američkog State Departmenta, Hezbolah je s vremenom izrastao u najmoćnijeg i najsloženijeg političkog aktera u Libanonu. To je ostvario svojim nekompromisnim stavom prema Izraelu, povezanosti s iranskim, sirijskim, ali i zaljevskim donatorima te jakim političkom i osobito socijalnom pozicijom u samom Libanonu. Kako u političkom tako i u civilnom području Hezbolah ima širok spektar djelovanja. Pružio je osnovne usluge tisućama libanonskih šijita, ali i ostalim Libanoncima, poput stanova, vodoopskrbe, dovoda električne energije, obrazovanja, zdravstvenih usluga, komunikacija, te poljoprivrednog napretka. Popravio je infrastrukturu koju su uništili izraelski napadi, te sanirao posljedice unutarnjih sukoba. Hezbolah je na neki način ispunio prazninu koju libanonska država nikako nije mogla ispuniti uslijed unutarnjeg frakcionaštva i vanjskog pritiska prožimajući svojim djelovanjem doslovce sve pore društvenog života.

Hezbolah se uključio u Sirijski građanski rat u trenucima kada su al-Asadove snage počele gubiti sve veću kontrolu nad teritorijem. Osim kao podršku svom dugogodišnjem savezniku Hezbolah građanski rat u Siriji vidi i kao preventivni obrambeni rat za Libanon, pribojavajući se da bi radikalne pobunjeničke skupine mogle s vremenom prodrijeti i na njegov teritorij (Alagha, 2014: 197). Ali, najveća prijetnja i Hezbolahu i Libanonu je sunitski ekstremizam, koji je počeo pogađati Libanon nakon što je 30. travnja 2013. javno obznanjeno kako Hezbolah pruža vojnu podršku sirijskom režimu. Zbog toga se po prvi put u svojoj povijesti Hezbolah uključio u sukobe na području Sirije (Scheller, 2013: 147). Uostalom, politika ISIL-a protiv vjerskih manjina toliko je opasan recept za Libanon (koji ima najveće šanse da se pretvori u novi Irak ili „stari Libanon“), da Hezbolah nije imao drugi vid djelovanja osim pomoći al-Asadu. Ako al-Asadov režim padne, Hezbolah bi izgubio glavnog podupiratelja, državu koja je godinama igrala glavnu ulogu u libanonskoj politici. Gubitak sirijske pomoći također će Hezbolahu oduzeti mogućnost strateškog zaleđa i tranzitnih puteva. Naime, sve političke stranke u Libanonu znaju da, ako al-Asad ostane na vlasti te nastavi podupirati Hezbolah, kao i Iran, Hezbolah će perzistirati kao dominantna snaga u libanonskoj politici²⁹. Hezbolahova snaga leži i dalje u

²⁹Iako se Hezbolah suočava s krizom svoje legitimnosti, a organizacija je vezana uz korupciju i strane interese, čini se kao jedina snaga koja brani Libanon od militantnih opasnosti te s Hezbolahom valja računati kao sa značajnom političkom snagom.

potpori mnogobrojnih Arapa, i to ne samo šijita. Savez Hezbolaha, al-Asada i Irana tako tvori ključ otpora izraelskim i američkim interesima u Libanonu, Iraku i Palestini.

Još od stjecanja svoje neovisnosti Sirija je neprestance ulazila u sukobe sa svojim susjedom i jedinom nemuslimanskom državom na Bliskom istoku, Izraelom. Glavni kamen spoticanja među njima je godinama predstavljala Golanska visoravan, golema visoravan na granici dviju država, koju je Izrael 1967. osvojio te kasnije anketirao. Iako su ove dvije zemlje još od tada službeno u ratu, Izrael nije zauzeo nijednu stranu u sirijskom građanskom sukobu. Naprotiv, on je zadržao suzdržanu ulogu, povremeno intervenirajući u slučaju zaštite izraelskih interesa. Upravo sigurnost i zaštita izraelskih nacionalnih interesa za njih predstavlja crvenu crtu. Svaka prijetnja ili sve što se smatra prijetnjom dovoljan je razlog za izraelsku intervenciju, bez obzira radi li se o položajima sirijske vojske, Hezbolahovim položajima ili borcima Revolucionarne garde Irana. Sukladno tomu Izrael je svoje povremene napade na Siriju opravdavao kao mjere potrebne za zaustavljanje isporuke oružja Hezbolahu od strane Irana koja se odvija preko sirijskog teritorija. Upravo ovakvo stanje u Siriji i najviše odgovara Izraelu jer su u isto vrijeme i Sirija i Hezbolah pomaknuli svoje radare sa Izraela te su sve svoje snage, ljudstvo i oružje usmjerili prema sirijskom teritoriju i neprijateljima unutar muslimanskog svijeta.

Saudijska Arabija, zemlja koja posjeduje najveće svjetske zalihe nafte i Katar, zemlja koja s Iranom dijeli najveće plinsko nalazište na svijetu, ključne su pak pokroviteljice pobunjenika u Siriji. Saudijska Arabija je sebe u svijetlu zahtjeva pobunjenika predstavila kao protivnika al-Asadove vlade. S druge strane ova kolijevka islama, kojom od samog njezina nastanka do danas vlada dinastija Saud, svakodnevno je na meti mnogobrojnih kritika zbog teškog kršenja ljudskih prava. Službena ideologija njezina režima je ultrakonzervativna interpretacija sunitskog islama – vehabizam, što je također ideologija koju zagovara većina islamističkih terorističkih skupina u svijetu. To je razlog postojanja mnogobrojnih spekulacija kako je upravo ona jedna od glavnih pokroviteljica tamošnjih terorističkih skupina.

Ono što Saudijska Arabija želi jest regionalna hegemonija te dominacija nad ostalim muslimanskim područjem, ali je glavna prepreka pri ostvarivanju toga cilja šijitski Iran. Upravo Iran predstavlja prikriveni razlog uključivanja Saudijske Arabije u sukob. Borba za demokraciju te građanske i političke slobode u Siriji dok u njoj vlada

jedan od najrepresivnijih političkih sustava na svijetu samo je opravdanje koje Saudijska Arabija koristi prema svom savezniku – SAD-u. Promatrajući dva diktatora, s jedne strane al-Asada a s druge strane Ibn Saud Abdulaziza – apsolutnog monarha, kralja Saudijske Arabije u kojoj se svake godine izvršava oko stotinu (službene statistike ne postoje) javnih egzekucija kamenovanjem, dekapitacijom, raspećem, čini se kako je temeljna razlika među njima to što je jedan saveznik Rusije, a drugi SAD-a. Kako je njezin glavni vanjskopolitički cilj što više oslabiti utjecaj Irana, rušenje bi glavnog iranskog saveznika Bašara al-Asada predstavljalo golemi udarac za vlast u Teheranu. To je razlog zašto Saudijska Arabija sve više potpomaže pobunjenike u Siriji, i ekonomski i logistički. No, osim FSA, Saudijska Arabija i njezin saveznik Katar, su sponzorirali i različite islamističke skupine i na taj način pridonijeli daljnjoj eskalaciji sukoba u Siriji.

Turska je još jedna od zemalja koja ima velik utjecaj u Sirijskom građanskom ratu. Za razliku od drugih zemalja, Turska u Siriji već godinama provodi vlastitu politiku, suštinski neovisnu o svim svojim saveznicima. Najveći razlog uključivanja Turske u sukob su sirijski Kurdi. Naime, iako se Turska uključila u sukob pod izgovorom “osiguranja sigurnosti” svojih južnih granica, ona je u stvari pokušala potkopati kurdsku tvorevinu na sjeveroistoku Sirije zbog straha od njezina prelijevanja u Tursku. U Turskoj se nalazi čak 50% ukupne populacije Kurda u svijetu te ona čine 1/5 turske populacije. Bez obzira na njihov velik broj, nijedna država u kojoj su Kurdi naseljeni nije se toliko trudila eliminirati kurdski identitet kao Turska. Zbog straha da bi sirijski Kurdi mogli potaknuti turske Kurde na pobunu tj. da bi vidjevši situaciju u Siriji turski Kurdi mogli opet izaći na ulice te tražiti svoju autonomiju, Turska je odlučila na vrijeme intervenirati. Kako je upravo Turska država koja je primila najviše sirijskih izbjeglica, oko 4 milijuna, ona se godinama zalagala za stvaranje „sigurne zone“ uz tursko-sirijsku granicu u koju bi se barem dio tih izbjeglica mogao vratiti. Nakon što je SAD još jednom iznevjerio Kurde i povukao svoje snage sa sirijskog sjevera, Turska je napokon mogla započeti s intervencijom kojom želi u potpunosti potisnuti Kurde sa sjevera Sirije i tako srušiti njihov san o autonomiji.

Islamska država (poznatija kao ID ili ISIL), jedna je od najekstremnijih i najbogatijih terorističkih organizacija u povijesti (Weiss, Hassan, 2015:11). Na međunarodnoj sceni pojavila se iznenada, iako postoji već dugi niz godina, i u rekordnom vremenu izbrisala državne granice Iraka i Sirije te sebe proglasila

obnoviteljem nekadašnjeg izgubljenog kalifata (Weiss, Hassan, 2015:13). Iako se još 2004. zaklela na vjernost al-Kaidi, odnose je s istom prekinula 2014. došavši u sukob s al-Nusrom. Od samog pojavljivanja u Sirijskom građanskom ratu bilježila je velike uspjehe te iz dana u dan stjecala kontrolu nad sve većim teritorijem da bi se 2014. proglasila i svjetskim kalifatom te preuzela ime koje ima i danas, Islamska država. Poznata je po svojoj brutalnosti, masovnim ubojstvima, otmicama, silovanjima, odsjecanjima glava, organiziranosti, suvremenoj propagandi, stranim borcima te sustavnom etničkom i vjerskom čišćenju. Njezinim pripadnicima su ubrzo postali i mnogobrojni strani državljani koji su svakodnevno iz niza država svijeta pristizali u Siriju kako bi pomogli u borbi za opstanak ISIL-a. Ruskom vojnom intervencijom započinje njezin pad te se danas nalazi blizu potpunoga vojnog i političkog poraza.

Od samog početka sukoba u Siriji SAD je zauzeo stranu pobunjenika koji su se borili protiv režima sirijskog predsjednika. Kao i u drugim sukobima, i u Siriji su se Amerikanci uključili s ulogom globalnog policajaca koji širi liberalnu demokraciju te se bori protiv autoritarnih režima. No, Sirija je bila još jedno mjesto gdje se pokazao nesklad između načela za koja su se Amerikanci zalagali i politike koje su provodili. Naime, kako je glavni američki saveznik u Siriji Saudijska Arabija, apsolutistička monarhija čiji se autoritarni režim prema indeksu demokracije nalazi na 160. mjestu od 167 država, vidljivo je kako kriteriji SAD nisu za sve države jednaki. Međutim, zbog debakla koje su doživjeli pri intervenciji u Iraku i zbog kaosa u Libiji tadašnji američki predsjednik Barack Obama nije zauzeo odlučne političke stavove naspram sukoba u Siriji. Iako je u javnom govoru bio naglasio kako je uporaba kemijskog oružja crvena crta čijim će prelaskom SAD izravno vojno intervenirati, ni to se nije dogodilo. Sukob je bio izbjegnut zahvaljujući ruskoj diplomatskoj aktivnosti, ali i zbog američkog straha kako bi vojnom intervencijom moglo doći do posljedica koje su doživjeli u dugim i, za njih vrlo skupim, ratovima na Bliskom Istoku te u kojima se unatoč uspostavi željenih demokratskih institucija stanje nije bitno promijenilo.

Iako je SAD ujedinjenim pobunjenicima pružio pomoć i podršku te slao i svoje snage da im pomogne u borbi, to nije polučilo značajnije uspjehe. Njihovim fragmentiranjem SAD se okrenuo prema sirijskim Kurdima koji su se do tada pokazali kao najuspješniji u borbama protiv ISIL-a. No, kako je taj potez bio u suprotnosti s interesima američkog saveznika Turske, SAD je kao i već nekoliko puta dotad,

okrenuo leđa Kurdima ne ispunivši im dana obećanja o pomaganju u stjecanju autonomije, već naprotiv ostavljajući ih same pred turskim napadom.

4.5.4. Prvi izbori u Siriji

U 2014. dolazi do raskola³⁰ između dvije najveće islamističke grupacije, al-Nusre i ISIL-a. Iako su se u početku podržavale, rastom utjecaja jedne i druge, ali i rastom broja područja koje su imale pod svojim nadzorom unutar Sirije, došlo je do međusobnih nesuglasica i sukoba koji su eskalirali na području grada Rake. U lipnju 2014. ponukan uspjesima i zauzimanjem sve većeg teritorija Sirijske države, ISIL se proglasio svjetskim kalifatom³¹ koji se prostire na području Sirije i Iraka te svoje ime mijenja u Islamska država (ID). Njegov dolazak na prostor Sirije postao je mnogobrojnim vanjskim akterima opravdanje za uključivanje u sukob koji se od prvotnoga građanskog rata tijekom godina pretvorio u posrednički rat (eng. *proxy war*)³² te spoj unutarnjeg i vanjskog sukoba s obzirom na strane vojne intervencije.

Ukrajinska kriza i odustajanje SAD-a od najavljivanog napada bacili su u drugi plan zbivanja u Siriji, iako se sam intenzitet rata i broj stradalih nije smanjio. Rat je do tog trenutka već odnio više od 150.000 života, više od 3 milijuna Sirijaca su kao izbjeglice napustili zemlju, a većinski državni teritorij kontroliraju razne frakcije naoružane opozicije i kurdske stranke. U tim uvjetima sirijski predsjednik Bašar al-Asad odlučuje raspisati izbore za predsjednika. Izbori su održani 3. lipnja 2014. Kako bi barem dobili privid demokratske procedure dozvoljena je kandidatura više od jednoga predsjedničkog kandidata, što je predstavljalo raritet u povijesti sirijske države. Glasovanje se održalo samo na području pod nadzorom režima, što je činilo oko 40% teritorija na kojem je živjelo 60% stanovništva. Zbog svih uvjeta u kojima su održani, izbori su osuđivani od strane skupine „Prijatelji Sirije“³³, a u SAD-u su nazvani „parodijom demokracije“. Rezultat je bio uvjerljiva pobjeda Bašara al-Asada s 88,7% glasova čime je sirijski predsjednik samo potvrdio svoju poziciju na vlasti. Uz

³⁰ Kako su obje grupacije bile povezane s al-Kaidom, ona je zatražila njihovu podjelu zona utjecaja što je vođa ISIL-a odbacio. Kao odgovor na taj čin došlo je do razbaštinjenja ISIS-a od strane al-Kaide. Prekid veza s al-Kaidom nije utjecao na moć ISIL-a, već upravo suprotno.

³¹ Kalifat je islamski oblik vlasti koji predstavlja političko jedinstvo i vodstvo islamskog svijeta. Šef države (arp. *khalifah*) ima titulu utemeljenu na ideji nasljednika Muhammedova, političkog autoriteta, kojeg prema sunama bira narod ili njegovi predstavnici.

³² Eng. proxy rat – rat preko posrednika, kojima svjetske ili regionalne sile vode sukobe sa svojim globalnim suparnicima, no ne na svom teritoriju.

³³ Skupinu „Prijatelji Sirije,“ čini 11 država: SAD, Velika Britanija, Francuska, Njemačka, Turska, Egipat, Ujedinjeni Arapski Emirati, Katar, Jordan, Saudijska Arabija i Italija.

izbore, godinu 2014., konkretno njezin završetak, obilježila je i prva američka intervencija na području Sirije. Mada intervencija nije niti mogla biti odobrena od strane službene sirijske vlasti, SAD je opravdao vojnu akciju člankom 51. Povelje UN-a. SAD je u intervenciji dobio potporu i niza drugih država, njih čak 65, a ciljevi koje su gađali bili su položaji Islamske države i Al Nusre.

5. RUSKA VOJNA INTERVENCIJA U SIRIJI 2015.

5.1. Povijest odnosa Rusije i Sirije

Saveznički odnos Rusije i Sirije datira još od 1946. kada je SSSR priznao neovisnost sirijske države. Frustrirana odbijanjem Zapada da joj proda oružje potrebno u neprestanim sukobima sa susjednim Izraelom, koji su uslijedili nakon proglašenja neovisnosti, Sirija 1956. potpisuje ugovor o kupoprodaji oružja s Čehoslovačkom. Uspostavljajući veze s istočnim blokom u vrijeme Hladnog rata Kremlj preuzima ulogu sirijskog zaštitnika i podupiratelja rasta i modernizacije sirijske vojske, koja se u to vrijeme nametnula kao dominantna sila u političkom vrhu države. Time započinje savezništvo dviju država te u narednim godinama Sovjetski Savez izvozi ogromne količine oružja u Siriju. Bliski odnos je trajao sve do 1990.-ih, kada dolazi do raspada SSSR-a i nastajanja Ruske Federacije³⁴. Rusija se u prvim godinama neovisnosti mučila s teškim stanjem unutar vlastitih granica i problemima koji su nastali raspadom SSSR-a te nije više mogla pomagati Siriji kao što je to ranije činila u vrijeme SSSR-a. Istodobno sirijski je predsjednik Hafez al-Asad obolio te je svoju aktivnost uglavnom usmjerio na održavanje stabilnosti u regiji i razne krize u Libanonu, koji je još bio pod sirijskom kontrolom. Rusija nije imala značajan utjecaj ni na Izrael ni na Libanon te je al-Asad posljedično preusmjerio svoju politiku na Sjedinjene Države i Europu. Sirijski predsjednik je i prestao posjećivati Moskvu, kao što je to redovito činio tijekom Hladnog rata i politički kontakti su se smanjili. Oslabljeni režim u Damasku kao da više nije imao ponuditi bilo što važnije Rusiji i, za razliku od hladnoratovskih dana, Sirijci su prestali primati pomoć Moskve.

Hafez al-Asad umire 2000. te iako je Kremlj izjavio kako se radilo o „jednoj od najživotopisnijih i najistaknutijih političkih ličnosti našeg vremena“, pogrebu nije

³⁴ 25. prosinca 1991.

prisustvovao ni ruski predsjednik ni njegov izaslanik. To je možda i bio najbolji prikaz koliko su se te dvije države udaljile jedna od druge i kakvi su njihovi odnosi bili na početku 21.st. Upravo te 2000. na vlast, i u Rusiji i u Siriji, dolaze nova lica koja su u sljedećim godinama obnovila savezništvo i blisku suradnju između ovih zemalja.

Prvi susret dvojice novih predsjednika, Vladimira Putina i Bašara al-Asada, dogodio se 2005. u Moskvi prilikom kojega je Rusija Siriji oprostila čak 73% duga vrijednog 13,4 milijarda \$³⁵, koji je još datirao iz sovjetske ere te je postala glavnim sirijskim dobavljačem oružja. Taj dogovor je bio u skladu s ruskom politikom širenja ruskog oružja što bi pomoglo jačanju njezina utjecaja i statusa na međunarodnoj sceni. Dvije zemlje su nastavile s prijateljskim odnosima i u idućim godinama što je prvotno dovelo do potpore Rusije predsjedničkom režimu u Sirijskom građanskom ratu, a zatim 2015. i do izravne vojne intervencije kao prekretnice u tom sukobu.

5.2. Odnosi između Rusije i Sirije između 2011. i 2015.

„Val pobuna koji se proširio Arapskim svijetom na početku 2011. privukao je pažnju Rusije, nacije koja je povezana s Bliskim istokom sa bezbroj nevidljivih niti“ (Lund, 2019:17). Od samog početka sukoba u Siriji Rusija je stala na stranu predsjednika Bašara al-Asada te mu je pružala ekonomsku, logističku i diplomatsku podršku. Još od prvog susreta dvojice novih predsjednika dogovorena je prodaja ruskog oružja i postavljanja sustava protuzračne obrane. „Rusija je smatrala kako snage, koje su se suprostavile Gadafiju i al-Asadu, čine neorganizirani, podupirani od strane SAD-a, revolucionarni buntovnici sa snažnom sunitskom islamističkom crtom – koktel svega onoga čega se ruska nacionalna sigurnosna elita bojala i čemu se suprotstavljala“ (Lund, 2019:17). Rusija je i na međunarodnoj sceni neprestance branila aktualnoga sirijskog predsjednika te je odbijala ikakve dogovore koji bi uključivali njegov odlazak s vlasti. Važnu ulogu je imala i 2013. kada je SAD bio na korak do napada na Siriju zbog uporabe kemijskog oružja u predgrađu Damaska³⁶.

³⁵ Između 1956. i 1991. godine, Sovjetski Savez je, kako se izvješćuje, Siriju opskrbio s 5.000 tenkova, s više od 1.200 borbenih zrakoplova te s oko 70 ratnih brodova - oružje vrijedno 26 milijarda dolara.

³⁶ U kolovozu 2013. na području Gute, u okolici Damaska, koje se nalazi pod kontrolom sirijskih pobunjenika došlo je do napada kemijskim oružjem pri čemu je poginulo 355, a ranjeno oko 3.600 osoba. Većina zemalja za napad je okrivila snage režima no predsjednik Bašar al-Asad je odgovornost prebacio na pobunjeničke snage optužujući ih da su napadom na područja pod svojom kontrolom zapravo željeli nagnati Zapad na intervenciju. Iako je američki predsjednik prije ovog događaja istaknuo kako je upotreba kemijskog oružja crvena linija te da će njezinim prelaskom SAD vojno intervenirati u sukob u Siriji, to se ipak nije dogodilo jer se nije moglo sa sigurnošću utvrditi koja je

Rusija je tada uspjela sa Sirijcima postići dogovor o predaji i uništenju sirijskog kemijskog oružja te je na taj način smirila situaciju³⁷. Al-Asad je s druge strane dopustio Rusiji da svoju remontnu bazu za brodove u Tartusu³⁸ pretvori u vojnu bazu što je ona uskoro i učinila te od remontne stvorila pomorsku bazu koja joj je bila potrebna kao oslonac za bilo kakav veći vojni angažman. Predsjednik al-Asad je smatrao kako je regija stabilnija što je jače rusko prisustvo u njoj jer Rusija inače igra vrlo važnu ulogu u jačanju stabilnosti u svijetu.

5.3. Početak ruske vojne intervencije 2015.

Nakon četiri godine neprestanog sukoba, infrastrukture i institucije u Siriji su bile potpuno uništene te s dijelovima zemlje doslovce izbrisane s lica zemlje, veliki je broj stanovnika raseljen ili ubijen. Čak 470 tisuća ljudi je poginulo što je činilo postotak od oko 11,5% ukupnog stanovništva države, očekivani životni vijek je sa 70 pao na 55,4 godine, a više od četiri milijuna Sirijaca je napustilo zemlju. Državna ekonomija praktički nije više niti postojala, potrošačke cijene su porasle za duplo, a uvjeti rada i plaće su se smanjili čime je velik broj ljudi izgubio izvor prihoda za život. Država je bila u cijelosti podijeljena i pod kontrolom mnogobrojnih grupa. Gotovo 70% teritorija je bilo pod kontrolom Islamske države, Kurdi su kontrolirali oko 10% uglavnom sjevernih područja, isto toliko i ujedinjena proturežimska oporba, a najmanje se teritorija nalazilo u rukama snaga režima predsjednika al-Asada. Tijekom te 2015. činilo se kako aktualni predsjednik neće nikako uspjeti zadržati vlast te se samo čekao njegov pad. Takav scenarij bi se možda i ostvario da Rusija nije odlučila intervenirati i pružiti direktnu pomoć svom dugogodišnjem savezniku.

strana odgovorna za napad. Osim toga, kao garanciju buduće ne upotrebe kemijskog oružja, Moskva je sa Washingtonom dogovorila da će sirijska vlast predati i uništiti svoj arsenal kemijskog oružja što je utjecalo na konačnu odluku SAD-a o ne napadanju. Uz to, samo četiri dana nakon napada kemijskim oružjem sirijska vlada je pristala da inspektori UN-a dođu na poprište sukoba te o tome naprave izvješće što su oni i učinili te dana 16. rujna 2013., u svom izvještaju potvrdili da je u napadu upotrijebljen otrovni sarin, ali i dalje nisu sa sigurnošću mogli utvrditi tko je počinitelj zločina. I danas, 7 godina kasnije, nitko i dalje nije odgovarao za smrt 355 stanovnika Gute, od kojih su mnogi bili upravo nedužni civili.

³⁷ Dana 9. rujna 2013. ministar vanjskih poslova Rusije Sergej Lavrov i američki državni tajnik John Kerry su postigli dogovor o eliminaciji sirijskoga kemijskog arsenala.

³⁸ Luka Tartus - mjesto za materijalno-tehničku opskrbu Ratne mornarice Rusije, za remont brodova Crnomorske flote. Ranije baza ratne mornarice SSSR-a.

Ulasku Rusije u sirijski konflikt prethodilo je službeno obraćanje Bašara al-Asada Vladimiru Putinu s molbom za pružanje vojne pomoći³⁹. „Asad je po nekim izvorima podnio službeni zahtjev za ruskom pomoći u srpnju 2015., na tajnim konzultacijama između ruske, sirijske i iranske vlade. Formalnosti dogovora su kodificirane u rusko-sirijskom sporazumu koji je dana 26. kolovoza pušten u javnost“ (Lund, 2019:27). Kasnije je rusko rukovodstvo u više navrata isticalo da Rusija, za razliku od koalicije koju predvodi SAD, djeluje na teritoriju Sirije legalno, koordinirajući svoja djelovanja sa sirijskim vodstvom te da sve ostale zemlje, koje su intervenirale u sukobu, nisu ispoštovale međunarodno pravo. Krajem kolovoza i tijekom rujna 2015. Rusija je počela premještati dodatnu opremu na područje Sirije javno tumačeći kako se radi o dodatnom opremanju sirijske vojske. Do kraja rujna 30-ak borbenih zrakoplova je bilo okupljeno u zračnoj bazi Hmeymim⁴⁰, potpomognuto helikopterima i jedinicama protuzračne obrane. Vijeće Federacije⁴¹ (gornji dom ruskog parlamenta) jednoglasno je 30. rujna 2015. podržalo odluku predsjednika Putina da u Siriji primjeni intervenciju zračno-svemirskih postrojba u borbi protiv Islamske države te su ruski zrakoplovi istog dana izvršili prva raketiranja položaja ID-a na teritoriju Sirije. Ruski zračni napadi su uništili topništvo i oklopna vozila koja su pripadala FSA. To je sve bio dio ruske zračne ofanzive usmjerene pretežito protiv pobunjenika, ne ID. „Procjene Državnog tajništva SAD-a na kraju 2015. pokazuju da je manje od 10% ruskih zračnih napada bilo direktno usmjereno protiv ID“ (Shoen, 2016.:81).

Time je Rusija zapravo pokazala kako će se suočiti s bilo kojom skupinom koja se protivi režimu sirijskog predsjednika. Uz ruske zračne snage na terenu su se, uz al-Asadove snage, borili i pripadnici iranske Revolucione garde, borci Hezbolaha te šijitske skupine iz Irana, Iraka i Afganistana. Rusija je također pokazala da je spremna djelovati bez čekanja na dozvolu međunarodne zajednice i bez obzira na zapadne, turske i arapske kritike svojih akcija. „Nakon ožujka 2011., želja Moskve za ekonomskom dobiti je pala na ljestvici prioriteta na Bliskom istoku dok su ciljevi povezani s nacionalnom sigurnošću došli na prvo mjesto (Lund, 2019:20). Rusko-iranska intervencija uzrokovala je mnogobrojne kritike. Skupine za ljudska prava su

³⁹ Laila Bassam and Tom Perry, “How Iranian general plotted out Syrian assault in Moscow”, Reuters, 6 October 2015, [reuters.com/article/us-mideast-crisissyria-soleimani-insigh/how-iranian-general-plotted-outsyrian-assault-in-moscow-idUSKCN0S02BV20151006](https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisissyria-soleimani-insigh/how-iranian-general-plotted-outsyrian-assault-in-moscow-idUSKCN0S02BV20151006); Vasiliev 2018, p. 488-489.

⁴⁰ Zračna baza Hmeyimim je sirijska zrakoplovna baza kojom trenutno upravlja Rusija, a nalazi se jugoistočno od grada Latakia.

više puta optuživale Rusiju za bombardiranje civilnih ciljeva, uključujući i bolnice. Međutim, Rusija je od samog početka intervencije bilježila uspjehe za razliku od država zapadne koalicije koje su od 2014. sporadično borile protiv Islamske države u Siriji i Iraku. Za to vrijeme nisu postigle nikakav zamjetniji uspjeh; naprotiv, prostor se proklamiranog kalifata samo širio iračkim i sirijskim prostorom poput zloćudnog tumora protiv kojega tehnološki nadmoćniji zapad nije mogao pronaći lijek.

Samo dva mjeseca nakon početka intervencije došlo je do događaja koji je u trenutku izazvao trnce političkih moćnika diljem svijeta. Dana 24. studenog 2015. Turska je oborila ruski vojni zrakoplov Su-24 pri čemu su dva pilota poginula. Bilo je to prvi put u povijesti da je neka država članica NATO-a oborila ruski vojni zrakoplov⁴². Ruski odgovor na rušenje Su-24 je bio u obliku ekonomskih sankcija. Putin je odmah donio Ukaz o primjeni posebnih ekonomskih mjera u odnosima s Turskom koje su bile na snazi do njezine službene isprike za navedeni događaj. Same sankcije su značajnije pogodile Tursku te je to bio i jedan od razloga zašto je turski predsjednik Erdogan u lipnju 2016. poslao ruskom predsjedniku pismo u kojem se ispričava te najavljuje pokretanje istrage i suđenje odgovornim osobama. Pragmatičnim interesima obje države došlo je do njihova ponovnog zbližavanja, ali su ekonomske sankcije u potpunosti ukinute tek 2017.⁴³ Ovim je sankcijama Turska zapravo prošla bez većih posljedica i to zahvaljujući Putinovu geopolitičkom planu koji je, umjesto ruskog vojnog protuodgovora, od Erdogana radije odlučio učiniti situacijskog saveznika u Siriji, ali ne samo glede nje. Kako je u to vrijeme zahladila svoje odnose s SAD-om zbog američke potpore sirijskim Kurdima, Turska je ostala na geopolitičkoj vjetrometini te je odlučila vratiti naklonost bar jedne jake sile.

U 2016. Rusija je izvojevala dvije važne pobjede u borbi protiv Islamske države, u Palmiri⁴⁴ i Alepu⁴⁵, od kojih se ona u gradu Palmiri kasnije pokazala kao

⁴² Turska je opravdanje za ovaj čin našla u svojoj ranijoj izjavi kada je navela kako će podjednako tretirati svaku povredu svog zračnog prostora, a koja se upravo dogodila u ovom slučaju. Naime, prema turskim tvrdnjama ruski vojni zrakoplov se toga dana našao nad turskim zračnim prostorom te usprkos brojnim upozorenjima nije ga napuštao. Rusija se nije slagala s ovim izjavama te su Rusi naveli kako je avion letio iznad sirijskog zračnog prostora, a čin njegova rušenja Putin je opisao kao turski nož u leđa Rusiji.

⁴³ Ekonomskim sankcijama se zabranjuje uvoz niza proizvoda iz Turske, otkazuju čarter letovi i uvode ograničenja na vizni režim, zabranjuje se angažiranje turskog osoblja itd.

⁴⁴ Palmira je antički grad smješten na rubu pustinske oaze koja odvaja gusto naseljenu zapadnu Siriju od doline Eufrata na istoku. UNESCO je grad stavio na popis svjetske baštine zbog mnogobrojnih povijesnih građevina i spomenika od kojih su većina danas potpuno uništeni.

prerano proslavljena. Oba grada spadaju među kontinuirano najstarije naseljena mjesta na svijetu te obiluju mnogobrojnim antičkim i kulturnim spomenicima od kojih danas nije ostalo skoro ništa. Dolaskom radikalnih islamista, oba su područja doživjela sličnu sudbinu. Palmira je od antičkog grada postala velikim grobljem spomenika, a Alep je zbog stalnih bombardiranja i neprestanih uličnih ratovanja postao neprepoznatljiv. Borbe za teritorij i resurse su se vodile putem neselektivnih napada na stambene četvrti pri čemu je poginuo velik broj civilnog stanovništva. Upravo takav način ratovanja je uzrokovao u gradu veliku humanitarnu krizu, a pomoć od međunarodne zajednice nije stizala. Rusija je zajedno sa svojim saveznicima započela s akcijom osvajanja Palmire u ožujku i – Alepa⁴⁶ u rujnu 2016., što joj je ubrzo i uspjelo. Pripadnici Islamske države su protjerani, a gradovi su vraćeni pod al-Asadovu kontrolu. Upravo je pobjeda u Palmiri bila proglašena najvažnijom pobjedom režima od početka ruske intervencije te je u tu čast Rusija poslala svoj orkestar i održala koncert na ruševinama Palmire još jednom pokazavši ostatku svijeta svoje postignuće. No, ova pobjeda je pokazala i kako pojedinačne pobjede u Siriji ne moraju biti dugog vijeka jer je već u prosincu iste godine grad nanovo zauzela Islamska država.

5.4. Američka vojna intervencija

Upravo je ishod bitke za Alep odredio slijed događaja u 2017. u kojoj su Asadove snage uz pomoć svojih saveznika osigurale nadzor nad mnogobrojnim gradovima. Deseci tisuća vojnika sirijske regularne vojske te Hezbolaha iz Libanona i Iraka, kao i pripadnici iračkih i sirijskih milicija preusmjereni su prema Raki, kako bi se taj nekoć polumilijunski grad oslobodilo od Islamske države, zatim prema Palmiri koja je u prosincu 2016. iznenada ponovno pala prodorom tisuća ISIL-ovaca, pobjeglih pred ofanzivom antiterorističke koalicije na Mosul u Iraku te prema provinciji Idlib, zapadno od Alepa. U ožujku je Palmira opet oslobođena pri čemu su ključnu ulogu odigrale ruske zračne snage, ali i snage za specijalne operacije ruskog Ministarstva obrane⁴⁷ koje su, prvi put nakon svog osnutka prije točno godinu dana, vodile

⁴⁵ Alep je, uz Damask i Sanu, najstariji naseljeni grad na svijetu koji je 2006. proglašen glavnim gradom arapske kulture.

⁴⁶ Prema izvještajima, od početka rata u Alepu je stradalo više 30.000 ljudi, a vjeruje se da je njih 20.000 napustilo dotad najveći sirijski grad.

⁴⁷ To je i glavna zadaća zbog koje su te snage i ustrojene. Na taj način Rusija se pridružuje SAD-u i onim zemljama Zapada koji slične snage već dugo koriste za intervencije izvan matičnih zemalja,

oružane borbe na teritoriju druge zemlje. Zahvaljujući svojoj uspješnoj međusobnoj suradnji Sirija i Rusija potpisuju 49-godišnji sporazum o održavanju velikih zračnih i mornaričkih baza u blizini sirijske Latakije i Tartusa. Sporazum pruža Rusiji pravo na korištenje navedenih baza i to bez ikakve naknade, a baze može obnavljati svakih 25 godina. Također je dodana odredba prema kojoj sirijske vlasti ne mogu uhititi rusko osoblje smješteno u bazama iz bilo kojeg razloga što je uzrokovalo nezadovoljstvo lokalnog stanovništva koje smatra kako na taj način ta mjesta gube suverenitet.

Tijekom cijele 2017. u glavnom su se gradu Kazahstana Astani održavali mirovni pregovori kojima se pokušavalo smiriti situaciju u Siriji. Prvi pregovori između predstavnika sirijske vlade i sirijske oružane oporbe, pod pokroviteljstvom jamaca sporazuma o prekidu vatre⁴⁸ potpisanog 29. prosinca – Rusije, Turske i Irana. Sastanku je nazočio i predstavnik UN-a za Siriju, a američku stranu u svojstvu promatrača predstavljao je njihov veleposlanik u Kazahstanu. Radilo se o prvom zajedničkom sjedanju za pregovarački stol vladinih i oporbenih predstavnika od samog početka sirijskog sukoba⁴⁹, a oporbu su po prvi put predstavljali njihovi vojni zapovjednici, a ne političari izabrani iz ovog ili onog središta moći, kako je to bivalo inače. Sam tijek pregovora bio je napet, a raspravljalo se o donošenju instrumenata potrebnih za održavanje postignutog primirja, kao preduvjeta bilo kakvom političkom napretku prema postizanju trajnog mira. Na završetku sastanka Rusija, Turska i Iran objavili su zajedničko priopćenje, u kojem je potvrđena privrženost sirijskom suverenitetu i teritorijalnoj cjelovitosti te je naglašeno, kako se sukob može riješiti samo mirnim putem jer „vojno rješenje ne postoji“. Također je objavljen dogovor triju zemalja o organiziranju nadzora o prekidu vatre. U tom smislu oformljena je operativna skupina za nadzor primirja sa sjedištem u Astani, a s radom će započeti početkom veljače. Potvrđena je spremnost triju zemalja za borbu protiv Islamske države i Al-Nusre, kao i njihovo razdvajanje od snaga umjerene oporbe. Također je dogovorena zajednička suradnja s UN-om na „Astanskoj platformi“, a kazano je i to,

uglavnom u borbama protiv terorizma. Cijela operacija oslobađanja Palmire trajala je oko mjesec i pol dana, a za razliku od prve, planirali su je i njome osobno zapovjedali visoki ruski časnici.

⁴⁸ Sporazumom pod pokroviteljstvom Rusije i Turske od 30. prosinca 2016. uspostavlja se primirje između pobunjenika i sirijske vojske. Sporazum se ne odnosi jedino na borbu protiv Islamske države i drugih skupina džihadista.

⁴⁹ u Ženevskim pregovorima to još nikada nije postignuto jer bi oporbena Visoko pregovaračko vijeće već na samom početku postavljalo potpuno neprihvatljive ultimatumе i time torpediralo sam smisao pregovora.

kako oružana oporba mora dobiti status punopravnog člana na pregovorima u Ženevi. Završno izvješće oporbeni predstavnici ipak nisu potpisali, nezadovoljni nespominjanjem vojne uloge Irana u sirijskom sukobu. Neovisno o tome, u Astani su vojni stručnjaci uspjeli na geografskim kartama razdijeliti oporbene snage od terorističkih postrojba Islamske države.

Iako su suprotstavljene strane započele s prvim međusobnim dijalozima nakon dugo vremena te se činilo kako bi s vremenom moglo doći i do njihova zbližavanja, u travnju je došlo do novog napada kemijskim oružjem⁵⁰, a samim time i do novog zahladnjenja odnosa. I Rusija i Damask odmah su odbacili mogućnost da su njihove zračne snage primijenile kemijsko oružje. Damask je za taj napad optužio teroriste i političke snage koje stoje iza njih, a Sirija se obratila i Organizaciji za zabranu korištenja kemijskog oružja s molbom za slanje svojih stručnjaka za istragu incidenta u Idlibu. Istodobno, SAD i njegovi zapadni saveznici, Turska i niz arapskih zemalja započeli su s oštrim optužbama protiv sirijskog predsjednika i vlade u Damasku zbog korištenja kemijskog oružja protiv civila u Idlibu. Kemijskim napadom u Idlibu došlo je do promjene odnosa američkog predsjednika prema sirijskom predsjedniku i općenito sirijskom problemu te su po njegovoj zapovjedi od 6. travnja, dva američka razarača iz sastava Šeste flote, iz istočnog dijela Sredozemnog mora lansirali 59 krstarećih raketa Tomahawk na zrakoplovnu bazu sirijske vojske Shaayrat u regiji Homs.

Amerikanci su pritom ranije izvijestili rusku vojsku o predstojećem napadu, ali kontakata između političkog vrha dviju država o tome nije bilo⁵¹. Rusija je oštro osudila američke raketne napade, a predsjednik Putin ih je proglasio „smišljenom agresijom protiv suverene države“. Napade je smatrao američkim pokušajem skretanja pozornosti od velikih žrtava civilnog stanovništva u Iraku koji samo mogu pričiniti štetu američko-ruskim odnosima, što u konačnici neće pridonijeti borbi protiv terorizma. Kremlj je američke napade smatrao i rizikom za povećanje incidenata u Siriji koji odgovara samo ekstremistima koji jedva čekaju američko-ruski sukob. Rusija je, kao odgovor na američki napad, zamrzнула sudjelovanje u sporazumu o

⁵⁰ Naime protuvladin "Sirijski opservatorij za ljudska prava" sa sjedištem u Londonu, 4. travnja proširio je informaciju, da je u regiji Idlib, u naselju Khan-Sheihun, izvršen zračni napad uz primjenu kemijskog oružja i na taj način uzrokovao smrt 84 osobe dok je njih 546 ranjeno.

⁵¹ Pri napadu je uništeno šest zrakoplova (prema informaciji Pentagona, 20), radarske postaje, nekoliko utvrđenih hangara i dio tehničke opreme. Američki napad podržali su njihovi saveznici unutar NATO-a, Izrael, Japan, Australija, Saudijska Arabija, Turska, Jordan, UAE, Katar i Kuvajt. S druge strane takav napad je osuđen od Irana, Kube, Venezuele, Sjeverne Koreje, Bolivije i, naravno, Rusije i sirijske vlade u Damasku.

spriječavanju incidentnih situacija pri letovima zrakoplova nad Sirijom, a 8. travnja zamrzнула je i „vruću telefonsku liniju“ s Pentagonom, najavivši u najbliže vrijeme snažno jačanje protuzračne obrane sirijskih oružanih snaga.

Bez obzira na taj događaj pregovori u Astani su nastavljeni te je u rujnu održan i šesti krug, pod pokroviteljstvom Rusije, Turske i Irana, također u nazočnosti predstavnika sirijske vlade i sirijske oporbe, kao i predstavnika UN-a za Siriju. Predstavnici SAD-a i Jordana nazočili su pregovorima kao promatrači. Na kraju su Rusija, Turska i Iran usvojili zajedničku izjavu i potpisali dokument o osnivanju četiri zone deeskalacije, pravila za primjenu vojne sile, pravilnik o radu graničnih prijelaza, djelovanje zajedničkog koordinacijskog središta. Pritom su se tri države-jamca dogovorile oko razmještaja snaga nadzora u zoni deeskalacije⁵² u Idlibu. Također se osniva i zajedničko iransko-rusko-tursko koordinacijsko središte za usuglašavanje aktivnosti nadzornih snaga u zonama deeskalacije. Tri zemlje potvrđuju privrženost suverenitetu, nezavisnosti, jedinstvu i teritorijalnoj cjelovitosti Sirijske Arapske Republike, rukovodeći se instrukcijama rezolucije Vijeća sigurnosti broj 2254 (iz 2015.); pozdravljaju postojeći pad razine nasilja na sirijskom terenu kao posljedice usvojenih mjera o učvršćenju primirja. Naglašava se osnivanje zona deeskalacije u Istočnoj Guti, kao i spomenutim regijama i određenim zonama na jugu Sirije i ističe se, kako osnivanje zona deeskalacija ima privremeni karakter, čiji je vijek prvotno šest mjeseci, s automatskim produljenjem na temelju konsenzusa jamaca. Ni pod kojim uvjetima, navodi se dalje, osnivanje spomenutih zona deeskalacije ne podriva sirijski suverenitet, njezinu nezavisnost te jedinstvo i teritorijalnu cjelovitost

5.5. Aktualna ratna zbivanja

U 2018. sirijske su vladine snage, uz stalnu pomoć saveznika, nastavile nizati uspjehe i stavljati sve više sirijskog teritorija pod svoju kontrolu. Tako su tijekom 2018., nakon šest godina rata, uspjele osvojiti cijelo područje oko glavnog grada. Uslijedilo je i osiguranje granice s Jordanom, osvajanje grada Dare u kojoj je revolucija i počela, a zatim i cijelog juga Sirije. Jedino područje u kojem su ostali

⁵² Prema sporazumu, Rusija, Turska i Iran razmjestit će snage za nadzor primirja na temelju zemljovida usuglašenog 8. rujna u Ankari, i u suglasju s razrađenim mandatom za razmještaj snaga nadzora od strane Zajedničke radne grupe, na privremenoj osnovi u pojasu sigurnosti u zoni deeskalacije u regiji Idlib i u određenim dijelovima susjednih regija Latakija, Alep i Hama, s ciljem sprječavanja incidenata između sukobljenih strana.

pripadnici Islamske države te drugih islamističkih skupina je pokrajina Idlib koja se nalazi na sjeverozapadu Sirije. Naime, tijekom cijelog rata, kako su se nizali porazi Islamske države, njezini su pripadnici s osvojenih područja prebačeni upravo u tu pokrajinu te je Idlib ubrzo postao mjesto u kojem žive najnepomirljivije antirežimske snage koje više nemaju kamo pobjeći. Provinciju ne kontrolira jedna već nekoliko rivalskih frakcija za koje se procjenjuje da imaju oko 70.000 boraca. Osim njih u toj regiji živi oko 3 milijuna civila, čak dvostruko više nego što je to bilo prije rata, od kojih su mnogi postali ili će tek postati žrtve unakrsne vatre sirijske vojske i pobunjenika. Bitka za Idlib, koja je započela krajem 2018., traje još i danas. Iako je nakon devet godina ratovanja stradalo, procjenjuje se, više od 400.000 tisuća ljudi, a njih čak 11 milijuna izbjeglo i raseljeno, sukob ne prestaje. Pobunjenici se ne žele predati bez obzira na ogromne gubitke koje su pretrpjeli, a sirijska vojska uz rusku potporu ne želi stati dok i posljednji dio sirijskog teritorija ne stavi pod svoju kontrolu.

Tablica 2. Kronologija ključnih događaja u Sirijskom građanskom ratu 2011.-2020.

Vrijeme	Događaj
Ožujak 2011.	Protuvladini prosvjedi započeli diljem Sirije
Kolovoz 2014.	Napad uporabom kemijskog oružja u Guti
Lipanj 2014.	Osnivanje Islamske države kao teritorijalnog entiteta
Rujan 2015.	Početak ruske vojne intervencije
Studeni 2015.	Turska obara ruski Su-24
Prosinac 2016.	Provladine snage zauzimaju Alep
Ožujak 2017.	Provladine snage zauzimaju Palmiru
Travanj 2017.	Napad uporabom kemijskog oružja u Idlibu i američka vojna intervencija
Proljeće 2018.	Sirijska vojska stavlja pod svoj nadzor cijelo područje oko glavnog grada Damaska
Srpanj 2018.	Sirijska vojska osigurala granicu s Jordanom i oslobađa grad Daru u kojem su i počeli prosvjedi
Studeni 2018.	Početak napada i osvajanje regije Idlib
Studeni 2019.	Pod nadzor sirijske regularne vojske stavljen cijeli jug Sirije
Tijekom 2020.	Borbe za osvajanje grada Idliba

6.POLITIČKE I VOJNE POSLJEDICE RUSKE INTERVENCIJE U SIRIJI

6.1. Ruska vojna potpora

„Kako se prvo desetljeće 21. stoljeća bližilo kraju, rusko-sirijski odnos je ponovno oživio, ali nikako se nije radilo o formalnom savezu jer mu je nedostajalo političko ljepilo, onakvo kakvo ih je držalo zajedno u danima Hladnog rata. Odnos je bio vrlo asimetričan: vrlo važan za Siriju, ali samo od umjerenog interesa za Rusiju. Gledano iz Moskve, Bliski istok je bio složen mozaik kontradiktornih odnosa. Relativna važnost Sirije za Kremlj je porasla sa gubitkom utjecaja u Iraku i s ruskim otuđivanjem od Zapada – ali Sirija je još uvijek bila samo jedan komad veće zagonetke, a rijetko najvažniji komad“ (Lund, 2019:17). Situacija se polako počela mijenjati početkom Sirijskog građanskog rata te uključivanjem u sukob brojnih regionalnih i međunarodnih aktera.

Na samom početku pobune u Siriji, Rusija je odlučila pružiti pomoć svom savezniku, ali ne odmah vojnom intervencijom već u obliku ekonomske, logističke i vojne potpore. Razlog je dijelom ležao u tome što su u otprilike isto vrijeme počeli prosvjedi u Ukrajini te je Putin veću pažnju pridavao susjednoj zemlji, njemu značajnijoj po svim osnovama. Nakon provedene aneksije Krima u ožujku 2014. i sponzoriranja separatističke proruske pobune na istoku Ukrajine, Rusiji su izrečene mnogobrojne sankcije, zemlja je u izolaciji, izbačena je iz skupine G-8 te se većina zapadnih država svijeta okrenula protiv nje. U isto vrijeme snage predsjednika Bašara al-Asada iz dana u dan gube sve veći teritorij. Bez obzira na rusku podršku te pomoć Irana i libanonskog Hezbolaha sirijska vojska ne uspijeva zadržati teritorij koji prelazi u ruke pobunjenika. U 2015. većina je teritorija Sirije bila u rukama Islamske države, čak 70%, dok su snage režima kontrolirale manje od 10% i samo se čekao njihov definitivni poraz. Koristeći određeni strateški vakuum koji je u to vrijeme nastao, u sukob se intervencijom svojih zračnih snaga uključuje Rusija. Američki analitičari su prognozirali kako će tom intervencijom Rusija samo zapeti u močvari kompleksnih i brutalnih sukoba koji već godinama traju u Siriji. Kritika intervenciji je dolazila i iz ruskih medija jer je u Donbasu više od godinu dana trajao rat i ubijani su ljudi, vojnici i civili koji su na ruskim granicama ginuli i za sebe, i za Rusiju. Svi su

očekivali odlučniju akciju od Rusije te intervenciju ruske vojske u ukrajinskom sukobu. Nije bio mali broj onih za koje je slanje ruskog kontingenta u daleku Siriju za obranu Arapa, dok su Rusi umirali u blizini, u Donbasu, bilo potpuno neprihvatljivo. Prema većini razmišljanja, Rusija je opet trebala biti ponižena, puno više nego 1990.-ih jer nitko zapravo nije smatrao kako je Rusija toliko vojno sposobna da može spasiti al-Asada od sigurnog poraza i gubitka vlasti. Ali, dogodilo se upravo suprotno.

Ruske zračne snage su napale položaje Islamske države, ali i umjerenih antirežimskih pobunjenika, spašavajući al-Asadovu vojsku i, kako su ruski mediji objavili, uspjevajući potpuno okrenuti cjelokupnu situaciju. „Putinov iznenadni napad u Siriji bio je majstorski pothvat iz intervencionizma i sušta suprotnost neuspjelim zapadnim naporima u Iraku, Afganistanu i Libiji. Rusija je svojim nadmoćnim zračnim snagama utjecala na jačanje al-Asadovih pozicija, ozbiljno slabljenje Islamske države i al-Kaide te na proširenje svoje vojne prisutnosti u Siriji i na Istočnom Mediteranu“ (Schoen, 2016:20). Iako je SAD zajedno sa svojim saveznicima godinu dana ranije započeo s intervencijom i napao položaje Islamske države, njihovi uspjesi nisu bili ni blizu ruskim. Naprotiv, od početka američke intervencije Islamska država je ojačala i uspostavila kontrolu na više od dvije trećine siriskog teritorija proglašavajući svoj kalifat na prostoru Sirije i Iraka. „Obama i njegovi saveznici su bili uvjereni da će se Sirija pretvoriti u Putinov Vijetnam, ali umjesto toga ona je postala njegova Grenada: kirurški precizna vojna operacija sa ograničenim ciljevima koji su ispunjeni brzo i s vrlo malo gubitaka“ (Schoen, 2016:20).

Nakon zaustavljanja pobunjeničkih snaga u 2015., već u idućoj godini Rusija sa saveznicima oslobađa Alep i osvaja glavnu os M5⁵³ te pokreće kampanju u istočnoj pustinji kako bi oslobodila zračnu luku Deir Ez-Zor koja je od početka sukoba u rukama Islamske države. Iz dana u dan politički se i ratni zemljovid Sirije, koja je pokazivala tko kontrolira koje područje u državi, značajno mijenjao u korist snaga sirijskog predsjednika. Sirijska vojska vraća pod svoju kontrolu i drevnu Palmiru te do 2020. uspijeva potpuno potisnuti radikalne islamiste sve do regije Idlib na sjeverozapadu zemlje gdje se očekuje i njihovo potpuno uništenje. Nijedna vojna akcija Zapada u zadnja dva desetljeća ne može se usporediti s ovim stupnjem

⁵³ Autocesta M5 glavna je cesta između Alepa i Damaska.

uspjeha. Sasvim iznenada i neočekivano Rusija je postala najvažniji sugovornik za sve dogovore oko Sirije te svaka cesta kroz Siriju od sada vodi kroz – Moskvu.

6.2. Rusko oružje u Siriji

Iako je Rusija Siriji tijekom rata pružala više oblika potpore, njezina vojna potpora ostaje okosnica odnosa Damaska i Moskve, a sirijske su vlasti pune pohvala za rusku vojnu ulogu. Tako je sirijski predsjednik prilikom Putinove posjete zrakoplovnoj bazi u Hmeymimu 2017. rekao kako je „krv ruskih vojnika pomiješana s krvlju mučenika sirijske vojske prilikom zajedničkog suočavanja s terorizmom”⁵⁴. Unatoč tome što je Rusija postignula impresivne uspjehe, njezini resursi su bili ograničeni i znatno manji od onih koje su posjedovali zapadni saveznici. Rusija je u Siriju poslala oko 4 do 5 tisuća vojnika te između 50 i 70 zrakoplova, a cijena njihova rada je oko 3 milijuna eura dnevno što je oko 1/4 ili 1/5 američkih troškova u regiji. Prema odnosu između uložених sredstava i strateških učinaka, Rusi su postigli puno više nego zapadni saveznici.

Glavno mjesto u ruskoj vojsci je zauzela "specijalna zrakoplovna skupina" čija su veličina i sastav fluktuirali između 25 i 60 zrakoplova s nepokretnim krilima uz potporu helikoptera. Upravo je ona 30. rujna 2015. i započela operaciju u Siriji te je u samo dvije godine imala više od 30.000 borbenih naleta izvršivši više od 92.000 udara što je bilo značajno više u odnosu na zapadne saveznike. Zrakoplovnu prisutnost je nadopunio mali broj kopnenih snaga te sustavi za protuzračnu obranu, uključujući napredni sustav S-400⁵⁵ Trijumf koji predstavlja protuzračni sustav obrane velikog i srednjeg dometa. To je do sada najučinkovitiji model u nizu obrambenih sustava koji su nakon Drugog svjetskog rata razvijeni u Sovjetskom Savezu i kasnije modernizirani u Rusiji te upravo on predstavlja okosnicu ruske protuzračne obrane. Zbog njegove velike učinkovitosti koja je prikazana u Siriji mnogobrojne su države pokazale zanimanje za njegovu kupnju od kojih su neke i u sastavu NATO-a⁵⁶. No,

⁵⁴ Tishreen, 12 December 2017, tishreen.news.sy/?p=126589

⁵⁵ Sustav PZO S-400 "Trijumf" (ili "Growler", kako ga nazivaju po NATO klasifikaciji) je od uvođenja u aktivnu uporabu 2007. godine "teška klasa" u usporedbi s konkurentima. U stanju je identificirati zračne mete u radijusu od 600 kilometara oko sebe i obarati ih već na udaljenosti od 400 km.

⁵⁶ To je Turska koja je tim potezom izazvala najoštrije prosvjede svojih američkih saveznika, a u listopadu je 2020. nakon kupnje sustava prvi put izvršila i njegovo testiranje.

ključni element ruske doktrine ostaje kombinacija operacija. Ruski vojni stratezi nastoje zauzeti ključne točke, dislocirati neprijateljske položaje i na neke frakcije, s kojima je moguće pregovarati, zatim vršiti dovoljan pritisak da popuste i prebace borce, što je osobitost ovog sukoba. U veljači 2016. glavna je promjena ruskog načina djelovanja bila stvaranje Centra za pomirenje i ratnu diplomaciju, odnosno zaštita premještanja militanata i, zajedno s civilnim vlastima, nevladinim udrugama i OUN-om, pomoć civilnom stanovništvu.

Sirijska kampanja je bila i svojevrsna provjera borbene sposobnosti različitih rodova ruske vojske, a nije tajna niti da je Sirija bila poligon za testiranje ruskog oružja i tehnike, i to krstarećih raketa, PVO sistema, ratnih brodova, podmornica, dronova, oklopnih vozila, bombardera, te višecjevnih bacača raketa. Za nešto više od dvije godine Rusija je u realnim ratnim uvjetima testirala više od 600 modela oružja i tehnike pri čemu je rusko oružje pokazalo veliku pouzdanost i efikasnost na pustinjском terenu. Rat u Siriji pomogao je Moskvi da ojača status velikog proizvođača i izvoznika oružja. Moskvi stiže sve više zahtjeva za isporuku naoružanja. Najtraženije rusko oružje i tehnika su PVO sistemi, borbeni zrakoplovi i helikopteri, a također i oklopna vozila, vojni brodovi i visokoprecizno oružje. Dogodilo se da je prvi put od 1992. obujam izvoznog portfelja oružja i vojne tehnike dostigao 56 milijardi dolara u 2016. godini. Glavni kupci ruskog oružja su zemlje Azije i Afrike, uključujući Kinu, Indiju, Vijetnam, Iran i Egipat. Čak je i članica NATO-a Turska kupila raketni sistem S-400, a za njega je zainteresirana Saudijska Arabija, jedna od glavnih američkih saveznica u Siriji i bliskoistočnoj regiji. Rusko oružje i vojna tehnika se danas izvoze u više od 50 zemalja svijeta, a Rusija je drugi najveći izvoznik oružja na svijetu, poslije SAD. Upravo je rat u Siriji doveo do toga da Rusija uđe na tržišta na kojima su nekada Amerikanci držali monopol, a sve to proširuje mogućnosti za vojnu suradnju sa zemljama koje se ne nalaze pod američkim kišobranom.

6.3. Političke posljedice sukoba – promjena odnosa snaga u regiji

Bliski Istok je oduvijek bio područje sukoba, a situacija se sve do danas nije bitno promijenila. Ovisno o povijesnim razdobljima mijenjali su se i odnosi snaga u regiji te međusobna savezništva i neprijateljstva država. Upravo je Sirija bila jedna od država zahvaćenih Arapskim proljećem u kojoj su vodeće regionalne sile odlučile ne

prepustiti stvari slučaju već svojom izravnom ili neizravnom intervencijom pomoći svojim saveznicima. Rat koji je 2011. godine započeo kao niz prosvjeda u kontekstu Arapskog proljeća, niza demonstracija u bliskoistočnim zemljama koje su na razini prosvjednika za cilj imale demokratizaciju i/ili reformi, u nekoliko se mjeseci pretvorio u oružani ustanak protiv sirijske vlasti na čelu s predsjednikom Bašarom al Asadom. Sedam godina kasnije, rat u Siriji je višestepni sukob na tri razine. Prva je unutardržavna, gdje vlast još uvijek ratuje protiv opozicije koja se trenutno sastoji u velikoj mjeri (iako ne i isključivo) od cijelog niza oružanih skupina s islamističkim predznakom. Druga razina je regionalna, s obzirom na to da su se gotovo sve zemlje regije uplele u sukob, bilo izravno, dakle sudjelovanjem u njemu, bilo diplomatski te na kraju i kroz financiranje cijelog niza opozicijskih oružanih skupina ili sirijske vlasti. Treća i posljednja razina je međunarodna. Rezultat regionalnog i međunarodnog uplitanja u sirijski sukob je takav da taj rat više nije samo rat za budućnost Sirije. Ulozi su sada daleko veći. Sirijski rat je postao rat za budućnost Bliskog istoka i utjecaj na globalnom polju, a rat s tako visokim ulozima je rat koji nije lako zaključiti.

Tri najveće regionalne sile, Iran, Saudijska Arabija i Turska, pretvorile su sukob u Siriji u svojevrsnu bitku za Bliski istok, s obzirom na to da svaka od navedenih država u nekoj mjeri sudjeluje u ratu. Dok Iran podržava svoje sirijske saveznike uz pomoć libanonskog Hezbolaha, Saudijska Arabija je bogato financirala islamističku opoziciju. Turska je tek nedavno ušla izravno u sukob u Siriji kroz okupaciju većinski kurdskog Afrina. Posebice Iran i Saudijska Arabija gledaju na Siriju kao na mjesto na kojem će potvrditi svoju regionalnu prevlast. I jedna i druga su se država uključile u rat zahvaljujući njegovoj vjerskoj komponenti gdje su se obje profilirale, jedna u zaštitnika šijita, a druga sunita. Iran ne želi dopustiti pad jedne od malobrojnih šijitskih vlada na Bliskom Istoku te je od samog početka sukoba pružao pomoć režimu sirijskog predsjednika. Njihovo savezništvo se zasniva na tri zajednička cilja: želji da se smanji američki utjecaj na Bliskom istoku te da se oslabi Izrael, a ranije je zajednički cilj bilo i držanje pod kontrolom aspiracija iračkih vlasti pod Sadamom Huseinom. Pored toga, obje zemlje su protivnici Saudijske Arabije i zaljevskih država izvoznica nafte. Regionalno i strateški Sirija je za Iran bitna i kao veza s Libanom, koji je ključno područje djelovanja iranskog saveznika Hezbolaha. S druge strane, Saudijska Arabija kao ključna država muslimanskog svijeta u kojoj su

smještena dva najznačajnija muslimanska svetišta, Meka i Medina, želi uspostaviti regionalnu hegemoniju u kojoj će upravo ona biti vodećom silom i arbitrom.

Rivalitet između Saudijske Arabije i Irana možemo podijeliti u dva područja nadmetanja, ideološko i geopolitičko. Prvo područje počiva na dva različita identiteta, to su etno-nacionalni i religijski identitet. Povijesno gledano, odnosi između Arapa i Perzijanaca bili su zategnuti kao posljedica arapskih i perzijskih utjecaja diljem regije. Religiozno nadmetanje javlja se kao posljedica dominacije vehabizma unutar Saudijske Arabije, koji se karakterizira kao sekta unutar sekte, što znači da je posrijedi nadmetanje jedne sekte unutar sunitskog islama i šijitizma koji je službena religija Irana. Zbog toga izrastanje Irana kao islamske sile koja ima dijametralno suprotne poglede na islam dovelo je do komplikacije odnosa. Što se tiče geopolitičkog nadmetanja Irana i Saudijske Arabije, obje države žele proširiti svoj utjecaj na Perzijski zaljev te na područje cijeloga Bliskog istoka. Ovakvo nadmetanje posebno se zaoštrilo nakon propasti iračkog režima 2003. godine. Unutar geopolitičke sfere je i ekonomsko suparništvo, koje proizlazi iz uloga Saudijske Arabije i Irana kao vodećih proizvođača nafte i plina na Bliskom istoku i u svijetu, a to je suparništvo vidljivo i unutar Organizacije zemalja izvoznica nafte (OPEC).

7. SIRIJSKI GRAĐANSKI RAT: POBJEDA VLASTI ILI ZAMRZNUTI MEĐUNARODNI KONFLIKT?

7.1. Učvršćivanje položaja Bašara al-Asada

Sirijski se predsjednik, Bašar al-Asad, i nakon devet godina razarajućega građanskog rata i intenzivnoga međunarodnog pritiska da odstupi zadržao na vlasti. Iako je u prvim godinama ustanka protiv njegove vladavine došlo do brzih pobjeda pobunjenika, a zatim i nastanka metastazirajuće Islamske države koja mu je otela iz ruku mnogobrojna područja stavivši ih pod svoju kontrolu te je postojala realna mogućnost da će Bašar al-Asad pridružiti rastućoj listi svrgnutih arapskih vladara, sirijski je diktator obranio vlast. Danas, devet godina kasnije, situacija je sasvim promijenjena u odnosu na prvu polovicu desetljeća. Islamska država je bačena na koljena, pobunjenička vojska se raspala, a režimske snage drže u svojim rukama najveći dio teritorija Sirije. Također i čelnici mnogobrojnih država svijeta koji su u

početku kao glavni uvjet postavljali njegov odlazak, nekoliko godina kasnije to ne naglašavaju više kao prioritet. Ostajanje na vlasti sirijskog predsjednika možemo pronaći u nekoliko razloga:

1. Podrška saveznika – početak sukoba u Siriji nije izgledao dobro za predsjednika Bašara al-Asada. Stvaranjem pobunjeničke vojske poznate pod nazivom FSA, njegove su snage pretrpjele velike gubitke. Tada mu u pomoć pristiže Iran koji u Siriju šalje desetke tisuća pripadnika svoje Revolucionarne garde, osniva u blizini Teherana kampove za obuku sirijske vojske te unutar Irana, Iraka i Afganistana okuplja šijitske milicije. Kako je za Iran al-Asad ključni saveznik i veoma bitan dio slagalice u regionalnim interesima, Iranci su cijeli svoj fokus prebacili na Siriju čineći sve za održavanje šijitske (alavitske) manjine na vlasti te ih se smatra kao jednim od glavnih faktora promjene ravnoteže moći u Sirijskom građanskom ratu. Uz njih su se na terenu našli i pripadnici libanonskog Hezbolaha, također dugogodišnji saveznici sirijskog predsjednika. Ipak, najveća pomoć je došla od strane Rusije predvođene Vladimirom Putinom, zahvaljujući čijoj je intervenciji došlo do potpunog preokreta u ratu, a time i Asadova ostanka na vlasti.
2. Podjela među pobunjenicima – iako su se pobunjenici u početku ujedinili u borbi protiv režima i postigli značajne uspjehe, zauzete teritorije nisu uspjeli dugo zadržati pod svojom kontrolom. Razlozi početnih uspjeha također se mogu pronaći i u potpori mnogobrojnih saveznika sa zapada i na Bliskom istoku. SAD, Saudijska Arabija, Katar, su samo neke od zemalja koje su im pružile pomoć u obliku vojne, logističke i diplomatske podrške. No, zbog velikih razlika među samim pobunjenicima, ali i pojave različitih islamističkih skupina, njihovo se jedinstvo nije uspjelo dugo zadržati te je došlo do fragmentacije u rivalske frakcije. One su međusobno bile podijeljene na regionalnoj, etničkoj, političkoj i vjerskoj osnovi te iz tog razloga među njima dolazi do oružanih sukoba što je uzrokovalo smanjenje resursa i boraca iz kampanje protiv al-Asada.
3. Stav međunarodne zajednice - Iako su zapadne i regionalne sile, poput Turske i Saudijske Arabije, bile glasne u protivljenju al-Asadu te su stalno izricale kritike na njegov račun, nijedna od njih nije poduzela odlučniju akciju da ga ukloni. Potpora u obliku dopremanja oružja te mali broj vojnih snaga poslanih od strane saveznika

nisu bili dovoljni da bi se s njima uspio postići značajniji uspjeh. Čak ni napadi kemijskim oružjem nisu uspjeli uzrokovati nikakvu značajniju međunarodnu intervenciju te je i to bio jedan od razloga zašto su pobunjeničke snage izgubile povjerenje u saveznike te su se počele fragmentirati i okretati islamističkim skupinama koje su iz dana u dan zauzimale sve veći dio teritorija. S vremenom je ta potpora bila i manja jer su se saveznici bojali kako bi isporučeno oružje moglo pasti u ruke grupa poput Islamske države te se kasnije i koristiti protiv njih samih.

4. Unutarnja podrška - Usprkos veoma raširenoj i raznolikoj opoziciji njegovoj vladavini, Bašar al-Asad nastavlja zadržavati značajne nivoe podrške u Siriji. Takva podrška ide više od njegove vlastite alavitske zajednice i uključuje članove sunitske zajednice koji su imali financijsku korist tijekom njegove vladavine i imaju malo interesa da se mijenja višedesetljetni, unosni status quo.

7.2. Treća razina rata – međunarodna razina

Treća i posljednja razina je međunarodna. Rusija i Sjedinjene Američke Države izravno sudjeluju u ratu u Siriji, svaka sa svojim vlastitim ciljem i vizijom kako bi konačni rezultat rata trebao oblikovati političku sliku regije. „Rat u Siriji je rat “mozaika” i ne uključuje dva tabora, već nekoliko njih, poput građanskog rata u Libanonu vođenog od 1975. do 1990. godine koji je prije ovog sirijskog sa 150 tisuća ubijenih bio najteži unutarnji sukob na Bliskom istoku nakon Drugog svjetskog rata. Ti tabori i njihovi sponzori imaju različite ciljeve koji ih vode u saveze ili sukobe, ovisno o situacijama, što sukob čini još složenijim. Bitna je značajka da sponzori različitih skupina, posebice Sjedinjene Države i Rusija, nemaju namjeru izravno se suočavati i izbjegavaju međusobne susrete kako bi ograničili rizik. Slijedom toga, zauzeće teritorija jedne strane automatski sprječava drugu da prodire u njega. To je strategija “neopreznog pješaka”, koji prelazi cestu i prisiljava vozače da se zaustave, a nju su SSSR i kasnije Rusija redovito prakticirali“ (Goya, 2017).

I SAD i Rusija su se u sukob uključili pod opravdanjem borbe protiv Islamske države no stvarni su im ciljevi bili različiti i međusobni oprečni. Dok se Rusija borila za al-Asadov ostanak na vlasti te je pri tome osim položaja radikalnih islamista često napadala i položaje umjerene sirijske opozicije, američki je prvotni cilj bio promjena

vodstva Sirije i uspostava nove, demokratski izabrane, SAD-u sklone vlasti. Iako se SAD prvi uključio u sukob, značajniji uspjeh nije postigao. Naprotiv, nizom pogrešnih odluka Amerikanci su samo umanjili važnost svog položaja na terenu i tako ojačali sve protivnike Washingtona. Suzdržana američka politika prema ratu u Siriji, uzrokovana uglavnom nespremnošću za novu intervenciju na Bliskom istoku, a koja se temelji na retoričkim osudama, omogućila je jačanje al-Asadova režima, ali i rusku vojnu intervenciju. Rusija se uključila u sukob u trenutku kada je al-Asadova vlast proživljavala najteže trenutke te kada ga je većina svjetske javnosti već bila otpisala i prestala gledati kao nositelja vlasti u Siriji. Rusija je učinila ono što nitko nije mogao niti zamisliti, „al-Asadu - bolesniku na infuziji“ ponovno je dala vlast koju je ranije imao, a sebi na taj način osigurala jačanje međunarodnog utjecaja u regionalnom i globalnom smislu. Naposljetku, Rusija nikako nije mogla dopustiti odlazak s vlasti dugogodišnjeg saveznika koji je, između ostalog, omogućio Moskvi jedini pomorski izlazak u toplim vodama Sredozemlja, ali i stalnu prisutnost u srcu Bliskog istoka.

8. ZAKLJUČAK

Cilj je ovog rada bio prikazati i analizirati rusku vojnu intervenciju u Sirijskom građanskom ratu kao dio aktualne strategije ruske vanjske politike – politike novog intervencionizma. Kako je prikazano u radu, ruska nova vanjska politika započinje s dolaskom Vladimira Putina na mjesto ruskog predsjednika. Nakon godina oporavka od raspada SSSR-a, ali i krize koja je Rusiju pratila kroz cijele 1990.-te, te zahvaljujući porastu cijene nafte i energenata, Putin u vanjskoj politici započinje s metodom intervencionizma koja se za Rusiju pokazala dobitnom pri ponovnom vraćanju statusa svjetske velesile, ako ne supersile kakvu je imao SSSR do 1991.

Geografski gledano zapadni dio Rusije, kojim se prostire velika istočnoeuropska ravnica, predstavlja upravo i njezin najranjiviji dio zbog čega je često i nazivan „mekim trbuhom“ Rusije. Upravo je to područje tijekom povijesti bilo mjesto odakle je ruska sigurnost bila i najviše ugrožena i odakle su započinjali svi osvajački pohodi. Raspadom SSSR-a Rusija je, podržavajući proruske vlade u državama na zapadnim granicama, željela spriječiti prodor Zapada u svoj „meki trbuh“. Početak pregovora o pristupanju Gruzije NATO-u i Ukrajine Europskoj uniji, Rusija je shvatila kao izravno ugrožavanje njene sigurnosti što nikako nije bila spremna dopustiti. Kako bi poslao što jasniju poruku što misli o pokušajima Zapada da se približi ruskim granicama,

Kremlj donosi odluku o intervencijama prvo u Gruziji, a zatim i u Ukrajini. Putin se na mjestu predsjednika pokazao kao vrsni taktičar koji zna iskoristiti okolnosti koje mu idu u prilog te ugrabiti priliku kada mu se ista i ukaže. To se upravo dogodilo aneksijom Krima koja je uslijedila nakon nove političke krize u Ukrajini što je ujedno prouzrokovalo i novi ruski sukob sa Zapadom, ali i međunarodnu izolaciju. Ono što je tim činom Rusija dobila bio je strateški imperativ i sigurnost za njezinu Crnomorsku flotu. Ni osude od strane glavnine međunarodne zajednice nisu pokolebale Rusiju da samo godinu dana od aneksije Krima započne s intervencijom na jednom od najtrusnijih područja na svijetu, na Bliskom istoku, i to u Sirijskom građanskom ratu.

Do trenutka ruskog izravnog uključivanja, u sukob su već bile umiješane mnogobrojne države i nedržavni politički akteri, kako regije tako i svijeta. Iako se dosta sumnjalo u uspješnost ruskog poduhvata, kroz rad se može vidjeti kako je Rusija u vrlo kratko vrijeme postigla veliki vojni i politički uspjeh te je vratila veliku većinu teritorija ponovno pod kontrolu svog saveznika, sirijskog predsjednika Bašara al-Asada koji upravo 2020. godine obilježava dva desetljeća u kontinuitetu na vlasti.

Rusija je zahvaljujući uspješnosti svoje vojne intervencije ostvarila mnogobrojne pogodnosti kao što su mogućnost korištenja sirijske luke Tartus, a time i strateški važan izlaz na Sredozemno more koji do tada nije imala. Intervencijom i korištenjem sirijskog poligona kao mjesta za isprobavanje novog naoružanja Rusija je došla na drugo mjesto svjetskih proizvođača i prodavača oružja, odmah iza SAD-a. Učinkovitost i moć ruskog oružja privukle su nebrojne kupce od kojih su neke države i članice NATO-a. Ali ono na što je najviše utjecala izvedena intervencija, to je ruski status u svijetu. Bez obzira na raniju međunarodnu izolaciju i na teške sankcije Zapada prema njoj, država koja se pretvorila u najvažnijeg sugovornika po pitanju Sirije, ne može više biti izbačena sa stola ključnih globalnih igrača. Toga je Rusija itekako svjesna te nema sumnje kako će i ovaj put Vladimir Putin uspjeti iskoristiti novonastalu situaciju te još više učvrstiti ruski položaj u svijetu.

9. LITERATURA

Allison, R., *Russia and Syria: Explaining Alignment With a Regime in Crisis*. *International Affairs*, 89 (4): 795-823, 2013.

Anderson, Roy R., Seibert, Robert F., Wagner, Jon G. (2012.), *Politics and Change in the Middle East*, Boston: Longman

Belkovski, S., *Putin : u potrazi za mjestom u povijesti*, Zagreb: Edicije Božičević, 2015

Bilandžić, M., *Ruska intervencija u Siriji: Kraj Islamske države i sirijskog režima ili novi postafganistanski okvir*, *Vojna povijest*. <https://vojnapovijest.vecernji.hr/vojna-povijest/rusi-u-siriji-kraj-islamske-drzave-1035357>, 2015

Borshchevskaya, A., Gordon, P., *Putin's Middle East Policy: Causes and Consequences*, The Washington Institute, 2016.

Collins, A.: *Suvremene sigurnosne studije*, Politička kultura, Zagreb, 2010.

Erllich, R., *Inside Syria : the backstory of their civil war and what the world can expect*, Amherst : Prometheus Books, 2014

Giles, K., *Russia s „New“ Tools for Confronting the West*, Chatham House, March 2016.

Goodarzi, Jubin, *Syria and Iran: Diplomatic Alliance and Power Politics in the Middle East*. Tauris Academic Studies, London/New York, 2006.

Goya, M., *Crvena oluja – Lekcije ruske dvogodišnje vojne kampanje u Siriji*, 2017.

Hinnebusch, Raymond, *Syria: Revolution From Above*. Routledge, London/New York, 2005.

Hobbes, Th., *Leviathan*, Oxford: Oxford World's Classics, 2008.

Kasapović, M. (ur.), *Bliski istok: politika i povijest*, Zagreb: Biblioteka Političke analize, Fakultet političkih znanosti, 2016.

Kissinger, H. (2015.) *Svjetski poredak*, Školska knjiga, Zagreb, 2015,

Kozhanov, N., *Russian Policy Across the Middle East: Motivations and Methods*, Chatham House, 21 February 2018, chathamhouse.org/publication/russian-policy-across-middle-east-motivations-and-methods

Lund A., *From Cold War to Civil War: 75 Years of Russian-Syrian Relations*, 7/2019, Swedish institute of international affairs

Lund A., *Russia in the Middle East*, 2/2019, Swedish institute of international affairs

Myers, L. S., *Novi car: uspon i vladavina Vladimira Putina*, Zagreb: VBZ, 2017.

Ogorec M., *Putinova Rusija – Novi uspon stare vojne sile*, Golden marketing – tehnička knjiga, Zagreb, 2008.

Phillips, C., *The Battle for Syria: International Rivalry in the New Middle East*, Yale University Press; Reprint edition, 2018.

Scheller, Bente, *The Wisdom of Syria's Waiting Game: Foreign Policy Under the Assads* Hurst & Company, London, 2013.

Strauss, L., *Niccolò Machiavelli*, u: Strauss, L. i J. Cropsey (ur.), *Povijest političke filozofije*, Zagreb: Golden Marketing, 2006.

Schoen E. D., *Putin's master plan*, Encounter Books, USA, 2016.

Saikal A., *Modern Afganistan: A History of Struggle and Survival*, Bloomsbury Academic, 2012.

Thompson, R. W.: *The Oxford Encyclopedia of Empirical International Relations Theory*, Oxford, University press, 2018.

Tukidid, *History of the Peloponnesian War*, M.I. Finley (ur.), Harmondsworth: Penguin, 1972.

Wesslau F. i Wilson A., *Russia 2030: A story of great power dreams and small victorious wars*, ECFR, 2016.

Weiss M. i Hassan H., *ISIS – u srcu vojske terora*, Buybook, Sarajevo, 2015.

Wohlforth, W.C., *Realism*, u: Reus-Smith, Ch. i D. Sindal (ur.), *The Oxford Handbook of International Relations*, Oxford: Oxford University Press, 2008.

Ziadeh, Radwan, *Power and Policy in Syria: The Intelligence Services, Foreign Relations and Democracy in the Modern Middle East*. I.B. Tauris, London/New York, 2011.